

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Obraz Istrie v románech Marjana Tomšiče

Lucie Fialová

Bakalářská práce

2013

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Lucie Fialová**
Osobní číslo: **H10475**
Studijní program: **B7310 Filologie**
Studijní obory: **Historie (dvouoborové)**
Slavistická studia zemí Evropské unie (dvouoborové):
Slovinština
Název tématu: **Obraz Istrie v románech Marjana Tomšiče**
Zadávající katedra: **Katedra literární kultury a slavistiky**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Bakalářská práce zkoumá obraz Istrie v literárním díle slovinského prozaika Marjana Tomšiče. Nejprve představuje Istrii jako specifický region z pohledu historického a kulturního vývoje i etnografických rysů. Tomšičovo dílo posléze zapojí do kontextu slovinského literárního regionalismu 80. a 90. let 20. století (Vlado Žabot, Feri Lainšček). Následně se pak soustředí na analýzu obrazu Istrie v jejích kulturních a etnografických rysech v Tomšičových tzv. „istrijských“ prózách a způsob zapojení těchto rysů do výstavby celku literárního díla.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BENHART, František. Jedna a jedna. H+H, Praha 1999. ISBN 80-86022-43-9.
DAROVEC, Darko. Kratka zgodovina Istre. Annales, Koper 2008. ISBN 978-961-6328-63-0.
GLUŠIČ, Helga. Slovenska pripovedna proza v drugi polovici dvajsetega stoletja. Slovenska matica, Ljubljana 2002. ISBN 961-213-092-2.
KERMAUNER, Taras. Blagor ubogim v duhu. Sodobnost 1991, č. 4. ISSN 0038-0482.
POGAČNIK, Jože et al. Slovenska književnost 3. DZS, Ljubljana 2001. ISBN 86-341-1936-X.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Aleš Kozár, Ph.D.

Katedra literární kultury a slavistiky

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2011**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2013**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

 Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
532 10 Pardubice, Studentská 84

L.S.

PhDr. Ivo Říha, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2012

Prohlášení autora

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 27. 6. 2013

Lucie Fialová

Poděkování:

Chtěla bych poděkovat mému vedoucímu práce Mgr. Alešovi Kozárovi, Ph.D. za cenné rady a připomínky.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá obrazem Istrie v románech Marjana Tomšiče a analyzováním jeho „istrijské“ prózy. Zaměřena je na romány tohoto spisovatele. V této souvislosti se dále práce zaměřuje na kulturní, historickou, etnografickou a jazykovou charakteristiku Istrie. Pozornost je věnována také dalším dvěma spisovatelům, kteří spolu s Marjanem Tomšičem píšou specifickou regionální literaturu a která je zároveň odlišuje od ostatních slovinských spisovatelů. Poslední část práce se věnuje komparaci s českou regionální literaturou.

Klíčová slova

Istrie. Tomšič Marjan. Regionální literatura. Analýza prózy. Komparace.

Title

Image of Istra in Works of Marjan Tomšič

Annotation

This bachelor thesis deals with image of Istra in works of Marjan Tomšič and analyzing the “Istrian“ prose. It focuses on the novels of the writer. In this context, the work also focuses on cultural, historical, ethnographic and linguistic characteristics of Istria. The attention is also given to two other writers, who together with Marjan Tomsic write specific regional literature. This literature distinguishes them from other Slovene writers. The last part of this thesis is devoted to a comparison with Czech regional literature.

Key words

Istra. Tomsic Marjan. Regional literature. Analysis of prose. Comparison.

Obsah

Úvod	1
1. Istrie jako kulturní fenomén	3
1.1. Istrijská města a jejich památky.....	3
1.2. Přírodní krásy	9
1.3. Osobnosti narozené na Istrii	10
2. Historická, kulturní, etnografická a jazyková charakteristika Istrie	12
3. Slovinský regionalismus v literatuře (Tomšič, Lainšček, Žabot)	19
3.1. Marjan Tomšič.....	19
3.2. Feri Lainšček	22
3.3. Vlado Žabot.....	24
4. Marjan Tomšič a jeho tvorba	27
5. Analýza Tomšičovy „istrijské“ prózy - etnografické, kulturní a historické motivy, výstavba jeho děl	30
5.1. Grenko morje (Hořké moře).....	31
5.2. Južni veter (Jižní vítr)	33
5.3. Zrno od frmentona (Kukuřičné zrno)	36
5.4. Šavrinke (Šavrinky).....	38
5.5. Óštrigéca (Čarodějnice).....	40
5.6. Olive in sol (Olivy a sůl)	41
6. Komparace s českými autory, tematizujícími region	44
6.1. Podkarpatská Rus v ČSR (1919 – 1939)	44
6.2. Ivan Olbracht	46
6.3. Olbrachtova díla s tematikou z prostředí Podkarpatské Rusi	47
6.4. Komparace Ivana Olbrachta s Marjanem Tomšičem.....	49
Závěr	51
Resumé	52
Seznam použité literatury	54
Seznam tištěné literatury.....	54
Seznam internetových zdrojů	55
Přílohy	57

Úvod

K vybrání tohoto tématu mě vedl zájem o Istrii. Její historie, literatura, kultura a folklór, ke kterému mám velmi blízko. Zaujala mě národnostní rozmanitost, která se táhne napříč historií. Díky semestrálnímu pobytu jsem zde strávila čas, ve kterém jsem objevila krásy tohoto poloostrova.

Istrie, poloostrov, ke kterému patří i malé ostrovy. Protkána je dlouhou historií, tradicí, národnostní různorodostí a rozdělena mezi tři státy. V první části své práce se zaměřím na města a památky na Istrii. Také zde zmíním přírodní památky a osobnosti, které se na Istrii narodily a jejich stopy nám zůstaly do dnes. Jedná se o tři muže, dva z nich ve své době navštívili Prahu a také v ní nějaký čas pobýli – Andrij Mohorovičič a Giuseppe Tartini. Třetí muž, který ve své době České království nenavštívil, se jmenuje Matija Vlačić.

V druhé části se zabývám historií Istrie, od nejstarší doby do moderní. Istrie je pouze geografický pojem, není to stát a nikdy nebyla samotné království, proto si jí po celá staletí dělilo více mocností. V moderní době se Istrie rozdělila mezi Itálii, Slovinsko a Chorvatsko. Důležité také je, zmínit národy, které Istrii obývaly. Od nejstarších Histřů po dnešní Slovince, Chorvaty a Italy. Hlavní literatura, ze které budu čerpat je od Darka Darovce a jeho *Kratka zgodovina Istre*. Mezi přední historiky, kteří se zabývají problémem slovansko-románských hranic, patří Jože Pirjevec. Použiju především jeho článek o *Italian policy toward the Slovenes from 1915 to 1994* a knihu *Resistance, suffering, hope: the Slovene partisan movement 1941-1945*.

V třetí části rozeberu regionální literaturu třech významných slovinských literátů. Těmi literáty jsou Marjan Tomšič, Feri Lainšček a Vlado Žabot. Dále ve své práci uvádím jejich nejdůležitější díla, která vydali do roku 2013. Všichni tři mají ve svých knihách společné typy postav, přesto jde každý svou cestou. V této části mi pomůže literatura Helgy Glušič, Jože Pogačnika a Alojziji Zupan Sosič.

Poté přecházím k hlavní části mé práce. Marjan Tomšič, jeho tvorba a s tím spojená analýza jeho „istrijské“ prózy. Předkládám soupis všech jeho děl až do roku 2013, kdy vyšel poslední díl trilogie *Uroki polne lune* (Začarování úplňku). Probírám hlavní myšlenky jeho

knih spojené s problémy postav. Ve své práci budu analyzovat tyto romány: *Grenko morje* (Hořké moře), *Južni veter* (Jižní vítr), *Zrno od frmentona* (Kukuřičné zrno), *Šavrinke* (Šavrinky), *Oštrigéca* (Čarodějnice), *Olive in sol* (Olivy a sůl). Zaměřím se především na etnografické, kulturní, historické motivy. Při rozebírání těchto dějů do nich přidávám v originále psané věty, které vyslovily hlavní postavy románů. Jelikož dva romány pojednávají o životě istrijských a gorických žen v Egyptě, poslouží mi i edice Dějin států. Pro zjištění historicko-politické situace mi poslouží z této edice *Dějiny Egypta* od Bareše Ladislava a dalších spoluautorů.

Marjana Tomšiče budu porovnávat s Ivanem Olbrachtem v poslední části své práce. Prvně zmíním historii Podkarpatské Rusi, kdy patřila pod Československou republiku a to bylo v letech (1919 – 1939). Ivan Olbracht se mimo jiné zaměřil právě na tento kraj, o kterém napsal tři hlavní díla. Jde o tyto díla: *Nikola Šuhaj Loupežník*, *Hory a staletí*, *Golet v údolí*. V této části mi půjde především o to, co mají v románech tyto dva spisovatelé společného a co naopak nikoli. Literatura, kterou zde použiji pro historickou část je od Popa Ivana a jeho *Podkarpatské Rusi*. Kniha Ivana Hnízda: *Ivan Olbracht* mi pomůže jako primární zdroj o již zmíněném autorovi.

1. Istrie jako kulturní fenomén

Podle svého přírodního charakteru se poloostrov tradičně dělí na Bílou, Šedivou a Červenou Istrii. Na severu a na severovýchodě Istrie jsou hornaté vápencové desky s Podhorským Krasem Čičarijo a Učko (1401 m). Kvůli vápenci a holému, světlému povrchu získal kraj jméno Bílá Istrie. Jihozápadně od ní se rozprostírají nížiny s kamenitým terénem. Eroze obnažila mnoho kamenů, které mají šedivou barvu, odtud jméno Šedivá Istrie. Nejnížší část Istrie je západní a jižní pobřeží poloostrova. Barva země je červená, proto se jí říká Červená Istrie.¹

1.1. Istrijská města a jejich památky

Kulturním fenoménem na Istrii jsou města a jejich památky. Proto se v této části zaměřím na města a městečka Istrie a popisováním památek v nich. Města řadím podle abecedy.

Beram

Toto město je jedním z nejstarších nepřetržitě osídlených osad v Istrii. Osada existuje již z doby železné. V Beramu najdeme kostel svatého Martina postavený v roce 1431, kde je na zdi hlaholicí popsaná výstavba tohoto kostela. Zrekonstruovaný byl na začátku 20. století v neoromantickém stylu. Kostel má dokonale zachovalou gotickou svatyni staršího kostela. V nové části kostela se nachází výmalby chorvatského malíře Celestina Medoviče. Druhým historickým místem Beramu je hřbitovní kaple Panny Marie. Důležité na tomto místě jsou fresky z 15. století, které tvoří cyklus biblických obrazů. Nejdůležitější freska v kapli je tzv. „Tanec smrti“, kde králové, obchodníci, kardinálové a papež tancují ruku v ruce se smrtí.²

Brioni

Na západní části poloostrova se nachází souostroví patřící k Istrii zvané Brijunské ostrovy, též zvané Brijuni. Ovšem u nás známé spíše pod starým názvem Brioni. Souostroví zahrnuje dva větší ostrovy - Velký a Malý Brijun vedle kterých najdeme ještě 13 menších ostrovů. Brijunské ostrovy byly i s okolním mořem prohlášeny národním parkem. Brijunské ostrovy byli osídlovány od pravěku, avšak ke skutečnému rozvoji došlo až za římského

¹ DAROVEC, Darko. *Kratka zgodovina Istre*. Doplnjena izd. Koper: Annales, 2009. Annales manuel. ISBN 978-961-6328-75-3. s. 24

² *Turistična zajednica središnje Istre: Beram*. In: [online]. [cit. 2013-06-15]. Dostupné z URL: http://www.tzpazin.hr/index_eng.php?stranica=134.

panství, kdy se staly oblíbeným a módním místem pro letní pobyty římské společenské smetánky z Puly, tehdejší římské kolonie. Některé z římských vilových komplexů, jejichž součástí byl kromě přepychových obytných budov - paláců i chrámový okrsek, hospodářské budovy a zařízení, cesty atd., udivují ještě dnes, třeba jako zříceniny, svou monumentalitou, velikostí, nádhernou výzdobou i účelností.³

Buje

V Buji se nachází kostel Majka Milosrdija, který byl postaven v roce 1497. Dalším zajímavým kostelem je kostel svatého Servia. Na stavbu kostela byly použity sloupy z antického chrámu. Za zmínku stojí, že kostel zdobí pouze portál.

Buzet

Je vnitrozemské město, které je vybudované na hoře. Prvními obyvateli byli Římané. Po nich přišli Langobardi, Byzantinci a Chorvaté. Ve městě se nachází kostel Panny Marie, který je po přestavbách v barokním stylu.

Grožnjan

Toto město leží na vrcholu hory, kde se nachází zámek z 12. století. Najdeme tu i kapli Kosmy a Damiána, která byla postavena v roce 1554. Dále z roku 1770 pochází kostel svatého Víta a Modesta se starší zvonící ze 17. století.

Koper

Původní město se nacházelo pouze na ostrově. Dnes spojené s pevninou z důvodu vysušení a zasypaní močálů a nezpevněných částí povrchu, které oddělovaly starý ostrov od nynějšího poloostrova. Osídlování začalo kmenem Ilyrů nadále Řeků, Římanů a Byzantinců než se zde usadili Benátčané. Nejstarší budovu Koperu je zbarokizovaná rotunda jménem svatý Eliáš, byla původně kruhová a postavená již v polovině 11. století. Hlavní dominantou je katedrála sv. Nazarija se zvonící, která vznikla ve 12. století. Zvonice též sloužila i jako strážní věž. Je postavena ve dvou stylech, první tvoří benátská gotika a následný přechod k renesanci. Její interiér byl přestavěn v barokním stylu a uchovává v sobě sarkofág sv.

³ *Západoistrijské pobřeží: Západoistrijské ostrovy.* In: [online]. [cit. 2013-06-14]. Dostupné z URL: <http://www.chorvatsko.cz/istrie/brijuni.html>.

Nazarija. Další významnou budovou byl Prétorský palác postavený ve stylu benátské gotiky z roku 1254. Budova sloužila jako rezidence préтора a rektora. Palác přešel několika přestavbami. V Koperu také najdeme františkánský klášter, který byl postaven ve 13. století. V 15. století byl postaven palác Almerigogna, kde je vidět benátská gotika. Ve stejném století byl postaven i dům Carpaccio a palác Gavardo. V roce 1516 zde byla postavena brána Muda, která sloužila jako hlavní vstup do města. Následně byl vystaven sloup sv. Justina na památku Koperčanů, kteří bojovali proti Turkům v bitvě u Lepanta v roce 1571. Z přelomu 15. – 16. století je zde budova, která sloužila jako krytá tržnice, jmenuje se Taverna. Ve 20. století po 1. světové válce byl Koper připojen k Itálii a po druhé světové válce připadl Jugoslávii jako součást zóny B.

Labin

Labin založili Ilyrové ve 4. století př. n. l. a nazvali ho Albona. Město je zvláštním způsobem tvořeno dvěma úplně oddělenými osadami. V Dolním Labinu byla v roce 1785 zahájena těžba uhlí, což přineslo kraji oživení ekonomiky. Náměstí dominuje třípodlažní žlutá budova radnice, která ač postavena na přelomu 19. a 20. století, napodobuje styl italských paláců. Dále tu je kostel Panny Marie, který byl postaven v 15. století v gotickém slohu, ale v 16. století byl přestaven na renesanční. Uvnitř kostela se nachází několik mramorových oltářů ze 17. století. Na jednom z oltářů jsou uloženy relikvie sv. Justina. O několik metrů výše nad kostelem stojí barokní kaple, za níž je ještě pěkný veliký barokní palác Battiala-Lazzarini z 18. století. Dominantou města je ovšem vysoká kampanila ze 17. století, postavená v benátském stylu. Ve městě se nachází také palác Frankovič-Vlačić, kde se narodil nejslavnější občan Labinu Matija Vlačić pokračovatel v díle Martina Luthera.⁴

Motovun

Je pevnost vystavěná na kopci už z římské éry. Pevnost byla důležitá jako ochrana proti Turkům. V centru se nachází kostel svatého Štěpána s románskou zvonici, která pochází ze 13. století.

Pazin

V dokumentech z 10. století nacházíme jméno tohoto města. Ve městě tvoří nejhezčí dominantu zámek, který byl postaven již v 9. století jako hradní sídlo. V následujících

⁴ DRAŽAN, Jan. *Chorvatsko: Istrije*. 1. vyd. Praha: Kartografie Praha, 2003. Průvodce po zahraničí. ISBN 80-701-1757-5. str. 35 – 37.

staletích následovaly přeměny a hrad byl přestaven na zámek. Ve 13. století zde byl postaven kostel svatého Mikuláše, který byl pak přestavěn do gotického stylu. Poté následovalo barokizování. Uvnitř v presbyteriu a na stěnách jsou gotické fresky. Autorem je neznámý mistr, podle historiků umění snad jihotyrolský malíř, který vytvořil v 60. letech 15. století malby, jež významně ovlivnily pozdně gotické istrijské malířství.⁵ I zde najdeme františkánský klášter. Kostel kláštera byl postaven v roce 1477. Jeho součástí byl i špitál.

Piran

V 7. století se zde usídlili Byzantinci, kteří na vyvýšeném místě každý večer rozdělávali oheň, jež sloužil jako dnešní maják. Od slova oheň (piros) snad vznikl název města Piran. Piran byl ve středověku významným obchodním místem. V gotickém stylu je zde postavený kostel svatého Petra, průčelí je však klasicistní. Můžeme zde najít i stopy benátské gotiky rohový dům tzv. Benátčanku. V Piranu narazíme i na františkánský kostel a klášter, který byl postaven již ve 14. století. Ve staletích opět přešel několika přestavbami. V kostele se nachází mnoho dochovaných renesančních a barokních maleb. Patron města je svatý Jiří, a proto je mu zasvěcen kostel z poloviny 14. století. Z 19. století je zde postaven klasicistní palác Travesini, který byl postaven v roce 1826. Z počátku 20. století zde stojí secesní divadlo Tartini.

Poreč

Toto město vzniklo již za kmene Ilyrů. Opět se tu usadili i Římané. Z budov, kterými se město mohlo pyšnit, nesmíme vypustit antický Neptunův chrám a chrám boha Marta, který zde vystavěli Římané, z něhož se toho moc nedochovalo, pouze několik sloupů. V 6. století byla Poreč pod Byzanci. Pod jejich vedením nastal rozkvět města. Nejdůležitější památka z tohoto období je Eufraziova bazilika postavena v byzantském slohu. Než byla bazilika postavena, předcházela jí modlitebna zasvěcená svatému Maurovi, patronu města Poreče. Baziliku dochovanou do dnešní doby nechal vystavět Eufrasius - biskup porečský. V roce 1997 byla bazilika zapsána na seznam světového kulturního dědictví UNESCO. Po vládě Byzance přišla vláda Benátek. Město neušlo ani mnohočetnému drancování ze strany Uskoků a Janovanů, kteří byli dlouholetí nepřátelé Benátek. Po Benátkách město připadlo Rakousko-Uhersku. Z doby baroka se zde nachází palác zvaný Sinčić, postavený v roce 1719. Přestavba

⁵ DRAŽAN, Jan. *Chorvatsko: Istrie*. 1. vyd. Praha: Kartografie Praha, 2003. Průvodce po zahraničí. ISBN 80-701-1757-5. str. 109.

do barokního stylu se nevyhnula kostelu františkánů, který byl původně postaven v gotickém slohu.

Pula

Byla hlavním vojenským přístavem Habsburské monarchie. Z dob nadvlády Říma zde najdeme amfiteátr, který je největší ve městě. Amfiteátr nechal postavit císař Augustus, ale dokončil ho až císař Vespasianus. Další památkou je brána Gemina, která je tvořená ze dvou bran. Na hranicích starého města stojí Sergiův vítězný oblouk. Ten nechal vystavět Lucius Sergius Lepidus. Významnou památkou je zachovalá římská mozaika, která pochází z 2. století našeho letopočtu a zdobila podlahu římské vily. Jedná se o výjev z řecké mytologie. Dále tu máme podle jména císaře Augusta pojmenovaný chrám, jenž je sice malý, ale uvnitř najdeme dochované antické sochy. V byzantinském stylu je postavena kaple Marie Formozy, kterou nechal postavit v 6. století exarcha Maximilianus. Ze 14. století pochází kostel sv. Františka, který se může pyšnit gotickým křídlovým oltářem zdobený dřevorezby a zlatem. V okolí Puly leží městečko Fažana, ve které se nachází kostel svatého Kosmy a Damiána z 16. století.

Rijeka

Toto město se nejvíce začalo rozvíjet od vytvoření Rakousko – Uherského státu. Památek zde najdeme hned několik. Z antiky například vítězný oblouk, který nechal postavit císař Claudius. Gotickou památkou je augustiniánský klášter, který byl postaven v roce 1315 a díky přestavbě získal i klasicistní vzhled. Na kopci v Rijece stojí hrad Trsat vystavěný ve 2. polovině 13. století Frankopany. Ze strachu z Turků byl hrad přestavován a opravován. Další památkou je Kapucínský kostel, který na první pohled vypadá jako gotický. Jeho vzhled je zajímavý tím, že se při stavbě střídal bílý kámen a cihlové zdivo to znamená, že je s výjimkou krajních částí pruhovaný. Postaven byl v letech 1904-1929. Dále tu máme barokní katedrálu svatého Víta, byla postavena jezuity podle benátského vzoru, má kruhovitý půdorys a její stavba trvala od roku 1638 do 1742. Kousek od Rijeky leží opevněné město Mošćenička, které leží na hoře a je známé kvůli sídlu Uskoků, jež zde sídlili předtím, než je Benátčané vyhnali.

Rovinj

Město bylo ve středověku důležitým přístavem Istrie. Bylo několikrát vypleněno, ale dodnes zde žije část italského obyvatelstva. Kostel svaté Eufemie patří mezi významné památky Rovinje. Prošel přestavbou v mnoha uměleckých stylech. Od románského po barokní. Původním patronem tohoto kostela byl sv. Jiří. Přesvěcen na svatou Eufemii byl v roce 1178.

Terst

Místo na němž se nachází dnešní Terst, je osídleno od neolitu. V 1. století před Kristem byla lokalita kolonizována Římany, z jejich dob zde zůstaly zachovány zbytky římského divadla. Později patřil Terst postupně Byzanci, Frankům a Benátkám. Od roku 1382 byl Terst v rukou Habsburků. Rozvoj města začal s vyhlášením Terstu jako svobodným přístavem. Kostel svatého Antonina má napodobovat římský Pantheon a nejzajímavější stavbou je katedrála San Giusto. První náboženská stavba zde byla postavena v 6. století, a to již na místě starší římské stavby. Mezi 9. a 11. stoletím byla nahrazena dvěma oddělenými bazilikami, které byly následně ve 14. století spojeny do jedné rozložitě pětilodní katedrály. Zvenčí nepůsobí bazilika nijak zvlášť impozantně. Uvnitř má ale velmi silnou atmosféru, protože Terst byl vždy mnohonárodnostním otevřeným městem, a tak se zde uplatnilo mnoho různých vlivů.⁶ Další stavbou je zámek Miramare, který byl postavený na skále v letech 1855 - 1860.

Umag

Město, které bylo osídleno Římany. Od 13. století se dostalo pod nadvládu Benátek. Z roku 1514 pochází kaple svatého Rocha. Na náměstí stojí barokní kostel Panny Marie postavený v roce 1757, který však má zvonici pocházející z 15. století. Na konci 18. století patřil Umag pod Rakousko – Uhersko. Po první světové válce připadl Itálii a po druhé světové válce pod Jugoslávii pod tzv. zónou B.

⁶ *Terst*. In: [online]. [cit. 2013-06-15]. Dostupné z URL: <http://www.schnablova.net/www/Italie/Terst.html>.

Volosko

Volosko je 10 km vzdálené od nádraží v Rijece. V tomto městě nalezneme jedinou starou stavbu a to barokní kostel z roku 1708. Město je nejvíce známé tím, že se zde narodil jeden z nejvýznamnějších chorvatských vědců Andrija Mohorovičić, ale o něm až dále.⁷

1.2. Přírodní krásy

Debeli rtič

Debeli rtič (Silný mys) se nachází na konci slovinského pobřeží. Jedná se o chráněnou přírodní památku, kvůli své rostlinné rozmanitosti.

Sečovlje

Na dnešních hranicích Slovinska s Chorvatskem se nacházejí solné pláně Sečovlje, tvořící přírodní park na ploše 650 ha, z toho jen 98 ha tvoří souš. Saliny Sečovlje a miniaturní Strunjan jsou jedinými na východním pobřeží Jaderského moře, které stále produkují sůl pomocí tradičních postupů během celého procesu. Nachází se zde rovněž Muzeum výroby soli.⁸

Istarske Toplice

Leží vesnici Sveti Stjepan, kde vyvěrají sirně mírně radioaktivní prameny o teplotě 33 – 35 °C. Jejich léčivé účinky využívali již Římané. V těchto místech svírá údolí téměř 100 m vysoká skalní stěna nazvaná Železná vrata (Željezna vrata), vytvářející zde kaňon, po jehož dně se řítí vody potoka. Na vrcholu skály najdeme ruiny kostela sv. Štěpána.⁹

Jama Beradine (Jeskyně Beradine)

Tato jeskyně se nachází 7 km severně od Poreče. V krasových skalách vedou schody až do hloubky 60 m. V jeskyni můžeme vidět macarata jeskynního.

⁷ DRAŽAN, Jan. Slovinsko: podrobné a přehledné informace o historii, kultuře, přírodě a turistickém zázemí Slovinska. 1. vyd. Praha: Freytag, 2009. ISBN 978-807-3162-924. s. 25.

⁸ DRAŽAN, Jan. Slovinsko: podrobné a přehledné informace o historii, kultuře, přírodě a turistickém zázemí Slovinska. 1. vyd. Praha: Freytag, 2009. ISBN 978-807-3162-924. s. 108 – 109.

⁹ DRAŽAN, Jan. Chorvatsko: *Istrie*. 1. vyd. Praha: Kartografie Praha, 2003. Průvodce po zahraničí. ISBN 80-701-1757-5. s. 115.

Strunjan

V této vesnici se nachází vila Tartini, kde žil slavný stejnojmenný komponista. Kousek od vesnice leží přírodní park, chránící oblast mysu Ronek, který je největším flyšovým útesem na celém jadranském pobřeží.

1.3. Osobnosti narozené na Istrii

Za zmínku stojí říci něco o třech významných osobnostech, které pocházely z Istriie. Mám na mysli hlavně Matiju Vlačiče, Giuseppe Tartiniho a Andrija Mohorovičiče.

Matija Vlačič (1520 – 1572)

Chorvatský církevní reformátor, který se narodil v Labinu. V raném mládí odešel studovat do Benátek, poté do Tübingenu a Wittenbergu kde studuje klasické jazyky. Zde pod vedením profesora Phillipa Melanchthona získává titul svobodných umění a stává se profesorem hebrejštiny a řečtiny. Po neshodách Luthera s Melanchthonem odchází do Magdeburku, kde začíná psát historii církve. Vlačičovy práce jsou důležité v oblasti církevních dějin a hermeneutiky. Jeho spisy, které za celý život napsal, ovlivnily i reformátory v Anglii.¹⁰

Giuseppe Tartini (1692 - 1770)

Giuseppe Tartini, narozen v Piranu, hudební skladatel a houslový virtuóz, svými krajany nazývaný „Mistr národů“, patří k nejvýraznějším osobnostem hudební scény 18. století. I přes toto konstatování o jeho životě máme poměrně kusé informace, které se navíc v různých zdrojích v mnohém rozcházejí. Giuseppe Tartini se narodil 6. 4. 1692 manželům Tartiniovým, Gian Antoniu a Catterině roz. Zangrando. Jeho otec byl i dle jména Ital, pocházel z Florencie. Do Pirana se přistěhoval v roce 1679, do domu č. 8 na piranském náměstí. Podle matriky farního kostela v Piranu měl Giuseppe dalších osm sourozenců, on se narodil jako čtvrté dítě. Roku 1721 Tartini dostal místo houslisty v kapli kostela San Antonio, kterému se zkráceně říkalo Santo a jemuž kapelníkoval Antonio Valotti. O dva roky později, v roce 1723 byl pozván do Prahy, aby spoluúčinkoval na oslavách korunovace Karla VI. v orchestru Johanna Josefa Fuxe, který byl zároveň vídeňským dvorním kapelníkem. V Praze setrval Tartini tři roky, při kapele hraběte Kinského. Nabídku přijít do Čech přijal Tartini kvůli tíživé finanční situaci, jak se dozvídáme z dopisů nejstaršímu bratru Domenicovi do

¹⁰ *Matija Vlačič*. In: [online]. [cit. 2013-06-15]. Dostupné z URL: <http://www.moljac.hr/biografije/vlacic.htm>.

Pirana. Roku 1726 se tedy vrátil do Padovy, kterou již nikdy neopustil. V roce 1728 založil hudební školu, která se velmi brzy stává populární a vyhledávanou po celém světě. Jeho nejznámějšími žáky byli: Domenico Ferrari (koncertoval ve Stuttgartě, v Paříži), Giuseppe Antonio Paganelli (dirigent komorního souboru na španělském královském dvoře), Pieter Hellendaal (rodák z Rotterdamu a později varhaník v Cambridge), Pietro Nardini (na vídeňském dvoře Josefa II.), Maddalena Laura Syrmén (čembalistka a sólová pěvkyně, koncertovala po Itálii, v Paříži, Londýně) a mnoho dalších. Z toho je patrné, že všichni jeho žáci dostali vynikající školu a jejich kariéra byla skutečně bohatá a úspěšná.

V Tartiniho rodném městě Piranu stojí Mistrův pomník z bronzu, který byl zhotoven k 300. výročí jeho narození podle návrhu architekta Antonia Dal Zotto kameníkem Antoniem Tamburlinim. Socha i s podstavcem je 6,4 m vysoká, samotná postava měří 2,4 m. V rodném domě Tartiniho je malé muzeum, kde jsou kromě jeho osobních věcí vystaveny i cenné Amatiho housle, na které celý život hrál. V dnešní době patří mezi přední interprety hudby Giuseppe Tartiniho Jaroslav Svěcený, do repertoáru si jej zařazuje i hudební a taneční těleso Collegium Marianum. V repertoáru Symfonického orchestru hlavního města Prahy FOK byl za posledních 15 let přednesen podle slov jeho dramaturga pouze dvakrát.¹¹

Andrija Mohorovičić (1857 – 1936)

Chorvatský seismolog a meteorolog, který se narodil ve Volosku v západní Istrii. Objevil tzv. Mohorovičićovy vrstvy nespojitosti neboli diskontinuity. Tento vědec studoval v Praze fyziku a matematiku. V roce 1892 se stal vedoucím Meteorologické observatoře v Záhřebu. V dalším roce získal doktorát z filozofie a v roce 1910 se stal mimořádným univerzitním profesorem. V roce 2011 mu byla za účasti chorvatského velvyslance, rektora záhřebské univerzity a předsedy chorvatského parlamentu odhalena pamětní deska. Je považován za zakladatele moderní seismologie.¹²

¹¹ MALÁČOVÁ. *Komponista Giuseppe Tartini*. In: [online]. [cit. 2013-06-11]. Dostupné z URL: http://pvh.ff.cuni.cz/exkurze05/referaty/malacova_komponista_giuseppe.pdf.

¹² *Andrija Mohorovičić: Biographical information*. In: [online]. [cit. 2013-06-14]. Dostupné z URL: <https://www.e-education.psu.edu/earth520/node/1777>.

2. Historická, kulturní, etnografická a jazyková charakteristika Istrie

První zmínka o Istrii je spojována s řeckou legendou o Argonautech. Pronásledovatelé Argonautů byli Kolchid'ané, kteří dali Istrii jméno. To odkazuje na černomořskou krajinu, kde bylo město téhož jména. První kdo se zmínil, ze starých řeckých spisovatelů, o Istrii byl historik a geograf Hekataios z Milétu (560-490).¹³

Nejstarší obyvatelé Istriie byli Histrové, kteří žili od Timavy do Raše a počítali se mezi Ilyrské národy. Také zde žili Keltové, kteří se promíchali s některými ilyrskými kmeny. Histrové byla převládající etnická skupina na Istrii před římským obdobím. Histrové své mrtvé pálili, žili v hradištích, která byla postavena na těžko přístupných místech u břehů řek, které je měly chránit před útoky, domy byly převážně kamenné a živili se nejvíce rybolovem a lovem. Také se zabývali obchodováním a piráctvím. Ve skupině se křížily vlivy z italského a balkánského poloostrova i z Panonie a středoevropských zemí, míchali se tu venetské a ilyrské etnické elementy. Řecko–etruský vliv a vliv sousedních Venetů ze západu a dalších Ilyrů se v Istrii velmi rozvinula umělecká aktivita, díky níž vytvořila nejmonumentálnější památky na Ilyrském území.

V Antice byli Histrové známí právě díky svému pirátství. Až léta 221 před naším letopočtem započal první vojenský pochod proti Histrům. V čele Histrů stál král Epul a díky svým tělesným přednostem a horečnatostí byli Římané lehce přemoženi. Další bitva se stala roku 178/7 před naším letopočtem, kdy neúspěšní Římané znovu zaútočili při legendárním místě Nesactiumu. Histrové se dlouho bránili ve svém kmenovém politickém centru, ale po útoku Římanů z řeky začali Histrové zabíjet své děti a ženy. Histrové byli poraženi a Římané si mohli připsat vítězství. Začalo postupné romanizování kmenů. Třetina země připadla státu. Římskými koloniemi se staly od 50-40 let n. l. Terst (Tergestum), Pula (Pola) a Poreč (Parentium). Následovalo další osidlování měst, jako byl Koper (Aegida/Capris), Piran (Pyrrhanum). Terst ovládal území od řeky Timavy do Mirny, Poreč ovládala území od Mirny do Limského kanálu a na jih se rozprostíralo území pulské. S římskými císaři se postupně zvětšovaly hranice Římské říše. Augustus postavil hranici Itálie na řeku Raši a ustanovil deset regionů Itálie. Východní hranice provincie se rozléhala od Triglavu přes Nanos na Snežnik a od řeky Raši do Kvarnerského zálivu. Od druhé poloviny 2. století se říše rozkládá až do

¹³ DAROVEC, Darko. *Kratka zgodovina Istre*. Dopolnjena izd. Koper: Annales, 2009. Annales manuel. ISBN 978-961-6328-75-3. s. 27.

Lublaně (Emona). Pod římskou samosprávou začal rozkvět v zemi. Naznačuje to především architektura v Terstu, Poreči a Pule. Pula zůstala střediskem mnohých římských patricijů, kteří měli v blízkosti města a po Istrii letohrady. V Istrii se převážně pěstovalo víno a lisoval se olej, ale také zde byl oblíben lov ústřic a chov ovcí na vlnu. V Rovinji se rozvinulo barvířství, v Pule výroba sukna, na Brionech se rozvíjela textilní výroba, u Fažany cihelna. Ale po celé zemi se hlavně pěstovalo a zpracovávalo víno a rozvíjelo se hrncířství. S expanzí Římanů se začaly stavět i cesty jako byla via Gemina, která začínala v Aquilei a přes Terst se stáčela po Krasu na Materij, Obrov, Lipo a Klano. Další byla via Flavia, která z Terstu směřovala proti Rižaně, Dragoniji a Mirně. U cest vznikala i nová města. Na konci římské doby se vytvořilo i nové centrum v Aquilei odkud bylo šířeno křesťanství. Benátsko a Istrie byly střediska katolicismu, avšak nějaký čas v Aquilei převládal arianismus. Do konce 6. století v Istrii byla založena tyto biskupství: v Terstu, Koperu, v Novigradu, Poreči, Pule.

Po rozdělení Římské říše Istrie připadla pod Byzantinskou říši. Spolu s Benátkami spadala pod Ravenský exarchát. Oblast začaly napadat kmeny Langobardů, Avarů a Slovanů. Proto do země přišel vojenský velitel, který se začal starat o provincii. Do čela měst byli postaveni tribuni. Probíhala určitá asimilace Langobardů se Slovany. Slované do Istrie proudili hlavně ze dvou směrů, ze severu předchůdci Slovinců a po moři předchůdci Chorvatů. Osídlováním Slovanů na území Istrie bylo převážně násilné. Slované obsazovali oblasti Rižany, Dragonje a Mirny v okolí Buzetu. Slované byli pohané a jejich přestup na křesťanskou víru trval ještě nějakou dobu. Misijní práce na Istrii aquilejský patriarchát přivedlo do dluhů. Od druhé poloviny 6. století do konce 7. století se mluví o Istrijském schizmatu. Šlo zde o boj mezi aquilejským a gradským patriarchátem a rozdělení moci mezi byzantinskou a langobardskou zemí na severu Jadranského moře. V roce 776 se langobardské území rozkládalo na hranici mezi Furlanskem a Istrií na řece Timavě.

Až do roku 788 nebo 789 bylo území Istrie pod nadvládou byzantského exarchy v Ravenně, poté přešlo pod franskou svrchovanost. Ludvík II. Němec a jeho bratr Lothar byli vnukové Karla Velikého. Lotharovi byla přidělena Itálie a Ludvíkovi východofranské území. Istrie a Furlansko připadlo Italskému království. Nájezdy různých pirátů (arabských Saracénů, ale zřejmě i slovanských Neretvanů a Chorvatů) nejspíše způsobily, že roku 898 se Istrie dala

pod ochranu Benátek, města sice formálně stále ještě pod nadvládou Byzance, avšak ve skutečnosti již samostatné městské republiky.¹⁴

Roku 952 nařídil král Ota I. aby byla Istrie s Furlanskem oddělena od Itálie a připojena k vévodství Bavorskému kvůli obraně před Maďary. Díky tomuto připojení začal v těchto dvou oblastech růst velký německý vliv. O 20 let později (976) Istrii Ota II. (973-983) odevzdal pod správu korutanského vévody. V 11. století byla Istrie lénem hrabat z Eppensteinu, kteří byli vazaly německého krále (římského císaře).¹⁵

Po roce 1000 začalo postupné rozvíjení měst a rozvoj rybolovu, obchod se solí, olejem a vínem. K postupnému vlivu hrabat na města dochází kolem 12. století. Začíná se zvyšovat statut měst, jedná se zejména o města jako je Terst, Pula, Poreč, Novigrad a Koper. Ke konci 12. století města začala svobodně vybírat své vlastní vůdce/starosty. Ve 13. století kolem roku 1278 se Koperští a další postavili proti Benátčanům. Šlo hlavně o to, aby Koper získal vliv na další města na pobřeží. Benátčané však použili všechnu svoji sílu a Koper byl poražen. Následovaly další boje na Istrii, Benátky vnímaly jako nepřitele především Terst. Dominance Benátek byla značná. Většina měst byla pod Benátkami, zde se utvářela jistá samospráva. Pod několikanásobným obléháním Terstu Benátčany se Terst vzdal do rukou Habsburků. Tak se stalo roku 1382. Terst se pomalu začal rozvíjet a získávat na významu. Začal vést svou obchodní politiku, díky níž se dostal do mnoha konfliktů s ostatními Istrijskými městy. V druhé polovině 16. století se na Istrii začal šířit protestantismus.

Nebezpečí z východu, jež ohrožovalo obyvatele, byli Turci, kteří vtrhli do Evropy a koncem 15. století se objevili na Istrii. Následovala zemská ochrana před nájezdy. Kolem 16. století začalo hospodářství Istrie upadat. Mohla zato hlavně depopulace. Proto byl zaveden roku 1578 tzv. Úřad pro neosídlená místa. Úřad měl za úkol kolonizaci neosídlených míst novými obyvateli z Balkánu. Osídlování mělo zajistit i ochranu před Turky. Mezi Benátčany a Habsburky bylo mnoho sporů. Jednalo se hlavně o ekonomickou oblast a o cestování po moři. Než ovládli Benátčané obchodování na moři, bylo monopolizované. V roce 1719 byl Terst vyhlášen za svobodný přístav. Největším městem v benátské Istrii byla Rovinj. Zde se začali zabývat výrobou likérů a těstovin. Nejbohatším městem na Istrii byl Piran. V roce 1797 byla sepsána tajná smlouva mezi Francouzi a Rakušany o obsazení Benátské Istrie Rakušany.

¹⁴ RYCHLÍK, Jan. *Dějiny Slovinska*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2011. Dějiny států. ISBN 978-807-4221-316. s. 20-21.

¹⁵ RYCHLÍK, Jan a Milan PERENČEVIĆ. *Dějiny Chorvatska*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007. Dějiny států. ISBN 978-807-1068-853. s. 22.

Rakušané se hned pustili do změny správy na Istrii. Území Istrie bylo rozděleno na větší správní celky. S příchodem Rakušanů do Benátské Istrie začalo určité vyrovnání mezi šlechtici a lidmi v oblasti práv. Na začátku 19. století se správa změnila na gubernia, když první gubernium bylo založeno v Terstu. Díky porážce ve Francouzsko–rakouské válce muselo Rakousko území opustit. To pak připadlo k Napoleonově Italskému království. S příchodem Francouzů začala opět nová správa Istrie. Došlo k dalším změnám, a to především k rozdělení do dvou okresů a ty se dále rozdělovaly na kantony. Ve válce došlo k potopení mnoha istrijských lodí. Mohli zato především Angličané, kteří bojovali ve Středozemním moři s Francouzi. Pod vládou Francie došlo i k několika povstáním proti okupaci. V roce 1810 byla Istrie zapojena do Ilyrského království.

Hlavní město Ilyrského království byla Lublaň. Ilyrie byla rozdělena na šest civilních provincií. Provincie se dělily na oblasti (districts) a oblasti na okresy (cantons). V čele každé provincie stál intendant a v čele okresu mistodelegát (subdelegué). V čele měst stáli starostové (maire).¹⁶

V roce 1814 byl podepsán Pařížský mír a Ilyrské provincie byly opět obsazeny Rakušany. Ti zavedli nové jméno Přímoří. Toto nové Přímořské gubernium bylo rozděleno na tři okresní kanceláře.

S rokem 1848 přišla nová Oktrojovaná ústava, která se dotkla celé Habsburské monarchie, tudíž i Istrie. Byli jmenovaní poslanci, kteří měli jednotlivá území na starost. Rakouské Přímoří mělo sídlo v Terstu. Terst a Pula se začaly stávat již od 19. století významným ekonomickými a vojenskými středisky. Roku 1853 Habsburkové určili Pulu jako vojenské přístaviště. Od druhé poloviny 19. století byly vedeny železniční tratě i do Istrie, především kvůli vojenské Pule. Do začátku 19. století spolu žili Chorvaté, Slovinci, Italové pospolu. Od poloviny 19. století se začaly objevovat konflikty mezi různými národnostními skupinami a kulturami na Istrii. Mohlo za to především šíření nacionalismu, které zasáhlo celou Evropu. Italové se začali kvůli italské politice, národnostnímu citění, vyzdvihoval nad Slovany a také chtěli Národní osvobození. Rakouská monarchie chtěla zavést jako úřední jazyk na Istrii italštinu. Ale podle sčítání obyvatelstva - převládalo na Istrii více slovanského obyvatelstva. Chorvaté, Slovinci a stejně tak Italové začali vydávat své noviny - ve svém rodném jazyce. Vznikaly různé spolky, například v Terstu vznikl spolek Edinost a také další politické skupiny. Edinost byla politická skupina Slovinců v Terstu. Vydávali stejnojmenný

¹⁶ RYCHLÍK, Jan a Milan PERENČEVIĆ. *Dějiny Chorvatska*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007. Dějiny států. ISBN 978-807-1068-853. s. 145.

tisk. Skupina fungovala od roku 1876 do 1928. Prvním vydavatelem a redaktorem byl Ivan Dolinar.

V první světové válce, kdy byla tajně podepsána Londýnská smlouva v roce 1915, se do války na straně dohody zapojila Itálie. Londýnská smlouva po válce Itálii zaručila Rakouské území především Istrii a kus Dalmácie. S porážkou Rakouska Italové začali přemísťovat svoje vojska na území Istrie a Slovinska. V roce 1920 došlo k Rapalské mírové dohodě, kdy Království Srbů, Chorvatů a Slovinců (Království SHS) přenechalo oblast Istrii s Terstem Italům. Italové z oblasti Istrie začali vytlačovat Němce a další národnosti, a poté začali s postupným asimilováním Chorvatů a Slovinců. S fašistickým převratem Benita Mussoliniho začalo terorizování obyvatel fašisty. V roce 1920 byl úmyslně vypálen Národní dům v Terstu a Pule. Ve dvacátých letech byly zrušeny organizace Slovinců a Chorvatů. Došlo k postupnému potlačování slovanských jazyků. Byla zrušena i slovanská politická skupina Edinost i vydávání stejnojmenného deníku. Kvůli terorizování začala postupná emigrace Slovinců a Chorvatů z Istrie. Proti fašistům a jejich spravování se začali vytvářet skupiny proti fašismu. Byly vytvořeny organizace Borba, Tigr (Terst – Istrie - Gorice – Rijeka). Organizace Tigr vznikla roku 1927, tajná národní revoluční organizace Slovinců a Chorvatů žijících v Itálii bojující proti asimilaci a snažící se o začlenění slovinského a chorvatského území do Jugoslávie.¹⁷ Pronásledováni byli i komunisté vyskytující se v Italské Istrii. Itálie se zapojila i do druhé světové války a v roce 1943 kapitulovala.

Dne 10. listopadu roku 1943 vůdce tzv. Nezávislé země Chorvatské (NDH) rohlásil suverenitu svých loutkových území nad Rijekou, Zadarem a chorvatským dílem Istrie, mezitím kdy Mussoliniho republika od Němců vyžadovala, aby jí pustili Istrii. Němci s proklamací vrchního komisaře, korutanského gauleitera Rainera, 1. října 1943 ustanovili operační oblast „Adriatisches Küstenland“ se sídlem v Terstu, zapojeno bylo Furlansko, Goricko, Terstsko, Istrie, RijECKO a Lublaňskou provincií.¹⁸

Istrie byla postupně osvobozena partyzánskými oddíly. Na jaře roku 1945 dorazili do Terstu a začal diplomatický boj o to, komu připadne Istrie.

¹⁷ PIRJEVEC, Jože a Božo REPE. *Resistance, suffering, hope: the Slovene partisan movement 1941-1945*. 1st ed. Trieste: Založništvo Tržaškega tiska, 2008. ISBN 96-166-8102-8. s. 106.

¹⁸ DAROVEC, Darko. *Kratka zgodovina Istre*. Dopolnjena izd. Koper: Annales, 2009. Annales manuel. ISBN 978-961-6328-75-3. s. 220.

Šlo o tzv. Terstský závod mezi Anglo-Američany a Partyzány, kteří na jaře roku 1945 vyhráli tento závod. Churchill se bál, že Tito je Stalinova loutka, která slouží k rozšíření komunismu i na západě, tudíž nechtěl, aby Terst získala Jugoslávie.¹⁹

Julijská krajina byla rozdělena díky Morganově linii na zónu A a zónu B. Zóna A patřila pod správu vojenských sil ze západu. Zóna B připadla pod správu Jugoslávie. V roce 1946 byly vyhlášeny tyto zóny jako Svobodné Terstské území. V roce 1954 bylo rozhodnuto, že Zóna A připadne trvale k Itálii a Zóna B k Jugoslávii. Téhož roku bylo podepsáno tzv. Londýnské memorandum, ve kterém bylo rozhodnuto o vedení nových hranic mezi Itálií a Jugoslávií. Utvořením nových hranic došlo k tomu, že na území Jugoslávie zůstali Italové a na Italském území Slovinci či Chorvaté. Došlo k postupné emigraci. Hlavně Italové začali s propagandou, která vyzývala Italy žijící v Jugoslávii, aby emigrovali. Roku 1975 vzešla Osimská dohoda, kde se Jugoslávie a Itálie dohodli na zřízení volných hranic a postupné hospodářské spolupráci mezi oběma státy.

Dále bych se chtěla pozastavit u etnografické a jazykové otázky. Jak jsem již zmínila, Istriie byla obydlena nejprve kmeny Histřů poté Slovany. Ti patřili mezi nejpočetnější skupinu, která obývala Istrii. Patřily mezi ně Slovinci, či Chorvaté. Zprvu na Istrii převládal chorvatský jazyk, ale jakmile začal Benátský vliv, začal převládat románský jazyk. Vedle nich žili tzv. Karnové, což byli Keltové. Karnové žili převážně ve Furlanských horách a živili se především výrobou sukna a plátna, zpracováním vlny. Sousedili s Furlaňany. Dále v oblasti Čičárije žili tzv. Čiči žijící se chovem koz a ovcí. Mezi dalšími, kteří přicházeli na Istrii, byli obyvatelé z Albánie nebo z Dalmácie, kterým se říkalo Morlachové. Ti se zde začali objevovat, když začalo postupné ohrožování Turky z východu. Obyvatelé byli katolického vyznání, někteří byli pravoslavného, ale katolická církev se snažila, aby i pravoslavní věřící přešli na katolickou víru. Odkaz pravoslavného náboženství najdeme na mnoha památkách po celé Istrii. Texty psané ve hlaholici se bohužel ztratili v době, kdy zde byla francouzská vláda. Od 50. let 19. století se problematikou jazykových hranic začal zabývat Petr Kozler. Na něj navázal Karl Czoernig, který začal dělit obyvatelstvo na Istrii na mnoho pásů podle jazyka a jeho dialektů.

O školství na Istrii se převážně starala církev. Existovaly farní, katedrální školy, ale i soukromé školy ve městech. Vyučovacím jazykem byla latina později italština. Soukromé

¹⁹ PIRJEVEC, Jože. Italian policy toward the Slovenes from 1915 to 1994. *Slovene studies: journal of the Society for Slovene Studies*. 1/2 1993, č. 15. ISSN 0193-1075. s. 63-73.

školy časem přispěly k rozvoji městských škol. S příchodem renesance se postupně začaly budovat podle italského stylu akademie. Jejich počet se zvyšoval. Z těchto akademií vycházeli vzdělaní lidé. S Univerzitou v Padově, koperskými kolejemi a akademiemi byl svázán také Gian Rinaldo Carli, umělec, knihovník, historik a ekonom, jeden z primárních encyklopedistů 18. století, který Istrijskou historii a kulturu zaznamenal ve svém díle „Delle antichità italiche“. Dodnes v mnoha kostelích, především v katedrále a muzeích, jsou zachována malířská a sochařská díla Vittoreja a Benedetta Carpaccia, Gerolama Santacroceho, Tiziana Aspettiho, Girolama Campagna a mnoho dalších. Na prahu baroka se setkáváme v Koperu se zadarským malířem Zorzijem Venturem, který se stal ústřední osobou manýristického uměleckého malířství na přechodu mezi 16. a 17. stoletím.²⁰

²⁰ DAROVEC, Darko. *Kratka zgodovina Istre*. Dopolnjena izd. Koper: Annales, 2009. Annales manuel. ISBN 978-961-6328-75-3. s. 158.

3. Slovinský regionalismus v literatuře (Tomšič, Lainšček, Žabot)

Romány Marjana Tomšiče, Feriho Lainščka a Vlada Žabota je nemožné zařadit do současného žánrového kontextu. Literatura se nesoustředí jenom kolem žánrově rozeznatelných jader, pozorování erotična, detektivství, kriminálních románů a pohádek. V žánrové kombinaci je nemožné a ve stejnou dobu nesmyslné hledat dominantní struktury. Fantastičnost v románech Tomšiče, Lainščka a Žabota nazýváme regionální, jelikož ve svých románech čerpají ze zvláštních regionálních rysů (například z kopcovitých krajín a bažinatosti, která má za důsledek izolovanost vsí), starý vztah lidí k přirozeným a nadpřirozeným jevům, vlastní existenci a vztahy v místní komunitě. Všichni tři regionální spisovatelé si nejsou podobní jenom díky sjednocení a přeměnou pohádek, pověstí, neobvyklých starých příběhů, lidské víry a přesvědčení v literárních dílech. Do děl totiž vnesli také duševní pozadí archaistického vypravování, vyzvednutí různých kouzelných účinků a jiný vztah k pravdě. Magické účinky, lineární vypravovací čas a časově prostorová nepřiměřenost, zavedli literární kritiku v označení jako magický realizmus. Přestože autoři zdůraznili, že se jedná o zvláštní a pouze „jejich“ magický realizmus, se nicméně toto pojmenování za nějakou dobu aplikovalo. Pokud jde o rozdíl mezi fantastičností, magickým realizmem a postmodernistickou beletrií, můžeme fantastičnost ve čtyřech románech (*Ki jo je meгла prinesla*, *Voljčje noči*, *Namesto koga roža cveti*, *Óštrigéca*) definovat jako rovnoběžnost dvou konfliktů vyprávějících světů, pravděpodobných a neobvyklých. I když někdy hlavní osoby přijímají něco přirozeného, z racionální vzdálenosti je ohrožují jiné literární postavy, vypravěč či obsažený autor. Také obsahové a sociologické ustanovení magického realizmu, které ve slovinských románech nenajdeme, je proto nemožné označit jen za magický realizmus a předkládané romány považujeme za fikci (v užším smyslu), sdružené pod novým pojmenováním: regionální literatura.²¹

3.1. Marjan Tomšič

Marjan Tomšič se v současné literární vědě zařazuje jako zakladatel magického realizmu. Narodil se dne 7. srpna roku 1939 v Račah u Mariboru. Vystudoval slavistická studia na Filozofické fakultě univerzity v Lublani. Živil se jako učitel slavistiky v Grahovu u Cerknice a poté na Istrii. Několik let se živil jako novinář např. v Rádiu Koper. Poté se stal

²¹ SOSIČ, Alojzija Zupan. *Zavetje zgodbe: sodobni slovenski roman ob koncu stoletja*. 1. izd., 1. natis. Ljubljana: Literarno-umetniško društvo Literatura, 2003. ISBN 96-160-9848-9. s. 65-66.

spisovatelem na volné noze. Jeho vzorem a inspirací jsou zahraniční spisovatelé, ale mají na něj menší vliv, než jak tomu je u spisovatele Jančara, tak se shodli literární kritici. S literaturou, ať už je autobiografická, psychologická nebo s istrijskými materiály, originálně nakládá s neobvyklými světy, ve kterých se míchají reálné i smyšlené, fyzické a psychické nebo bezbožné a mystické prvky. Čtenáři odhaluje nevysvětlitelné jevy světa, jeho sny, podvědomí a také symbolický jazyk. Příběhy jsou propletené jak s každodenností života, tak s mytologií, která vychází z lidových tradic.

Na konci šedesátých let se Tomšič představil literární veřejnosti se svými snovými a satirickými novelami *Krog v krogu* (1968, Kruh v kruhu), v osmdesátých a devadesátých letech vyšla jeho ústřední díla, novely *Onstran* (1980), *Olive in sol* (1983, Olivy a sůl), *Veter večnosti* (Vít věčnosti) a *Kažuni* (1990) a po autobiografickém románu *Kafra* (1988, Kafr), který vypráví o dospívání chlapce Lija v meziválečném čase, především romány z Tomšičova istrijského cyklu s názvem *Šavrinke* (1985, Šavrinky), *Oštrigeca* (1991, Čarodějnice) a *Zrno od frmentona* (1993, Kukuřičné zrno). Tomšič patří mezi nejplodnější slovinské literární tvůrce, jeho díla se neustále objevují jak v časopisech, tak v knižní formě, většinu svého života strávil sbíráním lidových vyprávění a psaním pro děti a mládež. Ačkoliv jde spíše o modernistického autora, je typický spisovatelův styl poznatelný už v románu *Kafra* (1988, Kafr), kde se unikátním způsobem připojuje románem napsaným z perspektivy dospívajícího dítěte. Svět Tomšičova dítěte je doplněn početnými scénami a sny a zcela ekvivalentní existencí tzn. paralelních světů, kde se také vše později rozvíjí v jeho próze, například v románu *Vrnitev* (1997, Návrat). Jeho postavy se kvůli traumatickým zkušenostem a bídě uchylují k paralelním „pravdivostem“, ve kterých nachází svoje útočiště a jedinou možnost pro přežití. V porovnání s dalšími Tomšičovými romány je *Kafra* modernistické dílo, které je plně přelívání vědomí hlavních představitelů, kde se vlétají také realistické prvky.

Svou nejvíce plodnou inspiraci načerpal Tomšič v okolí slovinské Istrie, v Šavrinských brdech, kam nejprve umístil román *Šavrinke* (1986, Šavrinky). Kniha je napsána originálním istrijským nářečím a je zde plno vtipných lidových příběhů protkaných vyprávěními o Istrijcích a jejich chudých vesnicích. Ve slovinské literatuře nacházíme romány, ve kterých spisovatelé předně vyzdvihují ženské hrdinky. Marjan Tomšič napsal román *Zrno od frmentona* (1993, Kukuřičné zrno), kde se jazykově a stylově setkává s pokračováním Šavrinek. Román se odehrává v politicky těžkém období v poválečné Jugoslávii, odtrhnutí slovinské Istrie od jejího přirozeného zázemí a boj žen o přežití. Tímto

dílem přispěl autor k unikátní památce na tuto těžkou dobu. Mezitím co Tomšič sbíral lidové tradice (*Noč je moja, dan je tvoj* – 1989, *Noc je moje den je Tvůj*), (*Glavo gor, uha dol* - 1993, *Hlavu vzhůru, uši dolů*), (*Začarana hiša in druge istrske pravljice* – 1994, *Začarovaný dům a další istrijské pohádky*) se mu podařilo napsat magický román *Oštrigeca* (1991, *Čarodějnice*), vyprávění o boji mezi čarodějem a čarodějnicí, Boškinem a Štafúrou, napsán v atmosféře vražd a kouzel, tušení a náhlých příznaků, filozofování v nářečí a víry v přemožení lidského zla. Se svým umělecky nejmocnějším istrijským dílem své literatury Tomšič vyjádřil psychiku Istrijců, kteří před ním neměli tak zaujatého a výrazného vypravěče zabývající se právě jimi. S jazykem, který přináší zdařilou literární a nářeční slovinštinu, z mnoha sebraných přísloví, říkanek a říkadel, rčení a duchovních lidských moudrostí je překladatelem svojí literatury. Bylo vynaloženo mnoho úsilí, díky kterému nabídl slovinským dialektologům a stylistům poklad doposud neosvětlených termínů.

Tomšič je velmi moderní, jeho vysvětlení smyslnosti světa, jeho výklad problémů, konflikty, rozpory, náhody, utrpení, smrt vysvětluje na základně bílé magie. Například v románu *Oštrigeca*, ve kterém je model křesťanské víry objasňující strukturu světa a žití. Důležitá hodnota účinkujících v románu je duševní. Jeho hledání dalšího světa je paradoxní. Nesní o novém člověku ani o dělnících, či věřících. Nehledá to, co vznikne pouze s pomocí odpovídajícího lidského osvícenství, anebo revolucionářské akce. Tomšič je mytolog. Hledá to, co je a ne to, co bylo. Hledá a najde nejprve trvalou strukturu lidské neolitické společnosti, poté duchovní hodnotový systém, který lidem ve společnosti umožňuje, že je společnost zcela nedisciplinuje. Duchovní hodnota systému, která se zakládá na srážce mezi dobrem a zlem, založeném na křesťanství, to je Tomšičova bílá magie. U Tomšiče nenajdeme pomstu, nevyzývá k revolučnímu protestu nebo boji proti zlu, včera proti antikomunistům, dnes proti komunistům. Zlo vysvětluje Tomšič magicko–mýticky. Zřejmě je to krok pryč od racionální, sociální teorie k duševní. U Tomšiče se nikdy neví, jestli je přechod jen symbolický, přelud nebo skutečný, jestli je světlo mimo nebe přirozené nebo nadpřirozené. Bílá magie je kosmickým plavidlem nebo cestou, po které přichází spisovatel do uznání nadpřirozenosti. Odtud přechází k Bohu. Svatý je jeho cíl, jeho další cesta. Tomšič si zakládá na jinačím Slovinku, s tím, že ho pokládá na archaické a duchovní bázi, ne na ideologii nacionalismu. O tom u něj není ani stopy. Tvrdím, že je Tomšič jeden z prvních současných slovinských spisovatelů, který rozumí potřebě nového post-revolučního času, který se nespokojuje útekem před realitou revoluce v lidské hře a potěšení v jazykovém experimentu, jaký dělala většina inovační slovinská kultura od půlky šedesátých let. Tomšiče nezajímá občanská válka,

nepopisuje jí. Jednoduše proto, že je před ním nová dnes vážnější, doslova jediná vážná úloha. Záleží, jestli je válka už minulost a kolik neštěstí nám dala a jak nedostatečně nás definuje. Literatura, kterou Tomšič prezentuje, prozkoumává, co postavit jako nejvyšší pravdu žití, jak přemýšlet a odůvodnit sebe jako jednotlivce a celý národ. Tomšič přemýšlí s humorem, s příběhy, návratem k folklóru. Tomšičovi jde o obnovu archaického, lidského, originálního vypravěče na nové národní úrovni.²²

3.2. Feri Lainšček

Hlavním tématem svých románů označuje Feri Lainšček hledání identity. Narodil se 5. října 1959 v Dolenci na Goričkem v Zámuří. Studoval žurnalistiku na Univerzitě v Lublani. Nějaký čas pracoval v Rádiu Lublaň, poté se vrátil zpět do rodného Zámuří. Žije v Murské Sobotě, kde se věnuje psaní a malování. Je spolumajitelem a manažerem společnosti pro podporu kultury Franc – Franc. Píše písně, romány, krátkou prózu, vyprávění pro mládež, dramata a rozhlasové hry pro dospělé a mládež. V roce 1992 získal literární cenu Kresnik za roman *Namesto koga roža cveti* (1991, Halgato). Stejnou cenu získal v roce 2007 za román *Muriša* (2006).

Ferimu Lainščkovi jde hlavně o smysl individuality ve společenství, hledání možností, ve kterých zůstane nepoškozena. Hledání harmonie se světem ho dovede do vztahu mezi mužem a ženou. Lainšček nehledal zařazení do viditelných literárních skupin svého času např. v *Nové reviji* nebo v kroku v *reviji Literatura*, ale zůstal samorostem a šel vlastní cestou. Atmosféra v jeho próze je často putovní. Vliv na něj měli především G. G. Marquez a D. Jančar. Prvotními romány Lainščeka byly *Peronarji* (1982), *Raza* (1986) a *Razpočnica* (1987), vyprávějící o světě protikraňských malých lidí, kteří jsou zatíženi láskou a alkoholickým bezdomovem, toužící po vlastní identitě. Romány *Raza* a *Razpočnica* se díky odlišným obrazům svých románových postav, které se dějí bez chronologických zákonitostí, stručné dějové linie, ztrácející v labyrintu podvědomí a zařazují mezi moderní díla. V dalším díle *Grinta* (1991), v příběhu o malíři Hubertusu, kterému se na reklamu jako model přihlásí prostitutka Silvana s přezdívkou *Grinta*, a který je poté zavražděn. Jeho duch pronásleduje zločince. Nacházíme zde některé vymyšlené příběhy, vlastní Lainščkovi spisovatelské generaci, narozené kolem roku 1960. Lainšček si zahrává i s psychoanalýzou, jeho měnicí se

²² KERMAUNER, Taras. Blagor ubogim v duhu. *Sodobnost*. roč. 1991, č. 4. ISSN 0038-0482. s. 427-438.

narativní perspektivy, následované různými pohledy lidského vědomí. V románu *Namesto koga roža cveti* (1991, Halgato) spisovatel od postmodernistického vzorce upustil a rozhodne se pro více tradiční cestu, pro román s realistickým příběhem. Příběh o Cigánech, kde se děj odehrává kolem postavy Halgata, se vyznačuje tíhou rodiny a konflikty současného prostředí, toto se stalo metaforou pro lidi, kteří hledají vyšší smysl a chtějí přesvědčit sami sebe a to se jim nezdaří. Současně Lainšček v románu protestoval proti nesnášenlivosti druhých. V knize *Ki jo je meгла prinesla* (1993, Která mlha ji přinesla), parafrázuje biblické kataklysmu. Příběh s ústředním protagonistou, knězem Jonom Urskim, je zasazen do spisovatelova domácího kraje Zámuří. Sny tohoto románu tvoří žití v archaistické slovinské zemi, zločinnost tohoto okolí se skrývá v početných příbězích, sahajících až do současnosti. Lainščekův román můžeme brát jako kroniku kriminálních nebo historických výkladů. V románu jsou zvládnutí iracionální rozměry událostí, které spisovatele řadí mezi současné slovinské prozaiky po boku Tomšiče. Ale na rozdíl od Tomšiče v Lainščekově próze nenajdeme žádnou další národní historii, jeho události a prostředí zůstává symbolické. Lainšček se zabývá se zastaralými vrstvami v člověku, jeho postavy jsou si podobné jako v dílech Žabota. Sevření jsou slovinskou vsí, která není nejhezčí a je destruktivní. Taková vesnice je například v románu *Vankoštaneč* (1994) ve které se lže, je zde škodolibost, která způsobí propad hlavních představitelů. Lainščekovy obrazy vesnice a jeho lidí jsou temné a groteskní. Kritizuje Církev jako instituci a kriticky se zabývá otázkou celibátu a víry. Román přináší opakující se motivy osudové lásky, zničující pro muže, dále je plný křesťanské symboliky a legend, ve které se věří v „boží děti“. V kriminálním románu *Astralni niz* (1993) sledujeme vnitřní tomšičevsko – žabotský, magicky- realistické struktury, jedinečnost, stejně jako melancholichnost spojuje autory velmi zvláštní slovinské příhraniční regiony Istrie, Prlekije a Zámuří.²³

Feri Lainšček je především známý jako autor rozsáhlých románů pro dospělé, mládežnické literatury, písněmi a hrami. Důležitý je také jeho román pro mladé, *Ajša Najša* (1989), příběh o každodenním dění, milostném očekávání a omezení, které skrývá svět dospělých. Setkání mezi světy není tragické, ale především směšné. Svět dospělých vidí dívka svými očima jako povrchní a otravný.

²³ POGAČNIK, Jože. *Slovenska književnost*. 1. vyd., 1. natis. Ljubljana: DZS, 1998. ISBN 863411936X3. s. 198-200.

V rozhlasových a televizních hrách pro mládež Feri Lainšček zpracoval a představil loutkové představení *Za otroško in lutkovno gledališče* (1994, Pro děti a loutkové divadlo) rysy jeho her (*Deklica Ferdinanda*, *Regratova roža*, *Brat je škrat je tat je*, *Strašilo*, *Gerda in Jak*, *Žlopi*) je velká rozmanitost postav (rostliny, lidé, zvířata, mytické bytosti), jde zde o přátelství a lásku. Další díla jsou například básnická sbírka *Cicibanija* (1987) anebo loutková hra *Bara bara*.²⁴

V devadesátých letech Feri Lainšček napsal i další romány jako *Mož v Pasijonki* (1997), *Skarabej in vestalka* (1997), *Atentat v Slovenskem dvorcu* (1998, Atentát na Slovinském zámku) a *Petelinji zajtrk* (1999, Kohoutí snídaně), který byl zfilmovaný v roce 2007.

Nejlepší literární uctění své krajiny, řeky a města podal v románu *Ločil bom peno od valov* (2003, Oddělím pěnu od vln). Román vypráví o inženýrovi Julijanovi Spranském, staviteli jednoho mostu přes řeku Muru v meziválečné době. Ve druhém díle, v románu *Muriša* (2006), se příběh odehrává na pozadí druhé světové války. Sběrka poezie *Ne bodi kot drugi* (2007, Nebuď jako druzí) se v rekordním čase stala knižním úspěchem. Obrazné prosté a zpěvné (také zhudebněné) písně, které s ženským a mužským hlasem vyznávají milostné pocity ve všech možných fázích – od násilné obětavosti do nešťastné osamělosti. Román *Nedotakljivi* (2007, Nedotknutelní) se zabývá mýtem o cikánech. Román se dotýká aktuálních otázek o toleranci.²⁵ Nejnovější díla jsou *Ne povej kaj si sanjala* (2008, Neříkej, co se ti zdálo) a *Sprehajališča za vračanje* (2010, Promenády návratu).

3.3. Vlado Žabot

Spisovatel Vlado Žabot narozený 11. srpna 1958 v Šafarsku u Ljutomeru vystudoval na Univerzitě v Lublani slovenistiku a literaturu. Slovinský prozaik a novinář. Jako publicista působil v deníku *Delo*, později se stal redaktorem ve vydavatelství *Aleph*. Nyní je nezávislým spisovatelem, publicistou a organizátorem literárních cen *Kresnik*. K postmodernismu se Žabot přihlásil již kompozicí svých prvních próz, které často čerpají z kafkovské atmosféry a

²⁴ POGAČNIK, Jože. *Slovenska književnost*. 1. vyd., 1. natis. Ljubljana: DZS, 1998. ISBN 863411936X3. s. 465-466.

²⁵ KAJNIH, Darka Kacer. *Feri Lainšček: Biografija*. In: [online]. [cit. 2013-06-13]. Dostupné z URL: <http://www.ferilainscek.si/biografija/celotna-biografija/>.

strašidelných povídek E. A. Poea. Za román *Volčje noči* (1996, *Vlčí noci*) získal v roce 1997 cenu Kresnik.²⁶

Ve své novelistické sbírce *Bukovska mati* (1986, *Bukovská matka*), ukazuje svoje umístění v postmoderní literární generaci a je v těsné blízkosti příběhu s překvapivou zápletkou a otevřeným koncem. Toto se opakuje v několika dalších dílech, zrcadlení kafkovské zatuchlé atmosféry (*Skrivnost grajske kapelice*, *Pešpot Fiale Kalmana*, *Amulet z nekega temnega hodnika*) nebo hororové příběhy. V knize *Bukovska mati* jsou ústředními postavami ženy postavené do venkovského prostředí, ve vyprávění, které má některé vlastnosti lidské epiky: tajemství, soudružnost, pospolitost, vztahy mezi lidmi a magická víra ve skryté síly. Sbíрка je promyšlená, jednotná ve vytvoření neskutečného obrazu lidské intimní hrůzy, neovládající vlastní přirozenost. V roce 1990 Vlado Žabot napsal knihu *Pikec in Puhec iščeta Mihca* (1990, *Pikec a Puhec hledají Míše*), která vypráví o hračkách, putujících ke svému majiteli do města. Tím se rozvíjí dlouhý příběh plný nástrah a neobyčejných setkání zvířat a lidí. Žabotovy příběhy jsou psány v archaickém jazyku s barokními výzdobami, v nichž bychom marně hledali přítomnost jakékoliv reality. Láska a smrt jsou ústředními tématy, obklopené hororovými prvky a chladné fikce. Ústřední linií v románech *Stari Pil* (1989, *Stará boží muka*), *Pastorala* (1994, *Pastorela*) a *Volčje noči* (1996, *Vlčí noci*) jsou si podobné, plné morbidní temné atmosféry, patologický protkaný erotismus, smrt a mnoho jazykových archaismů. Osoby v románech jsou „živé mrtvoly“, odporné, zlé, hádavé, malicherné, zbabělé a chamtivé, které v různých verzích ztělesňují všudypřítomné zlo. Žabotův román se vyznačuje použitím magie z bezvýchodných nastalých situací, v kterých jsou postavy odsouzeni na útěk před druhými a před samy sebou. Svět v Žabotově próze vzpomíná na temnou lyriku Svetlany Makarovičové, stejně jako jeho vzor je určena na základě zákazů a omezení, duševních a psychologických stejně jako sexuálních násilí proti bližnímu svému. Žabotovy postavy se proměňují v monstra skryté všude v nekonečném krajižití. Na úrovni jazykového stylu odráží Žabotovo jazykové bádání vysoké kvality. Přítomnost zla je vyjádřena v bohatém metaforickém jazyce a vynalézavosti, která je tu a tam lehce zbarvena úmyslnými dialekty. Další jsou Žabotovy symboly příběhů, jsou psané přemýšlivě a citlivě. Jeho postmodernismus je odlišný od široké škály beletrie, která

²⁶ SEDLÁČKOVÁ, Silvie. *Aktualizace slovinských hesel ve Slovníku balkánských spisovatelů (hesla Pe – Ž)*. Brno, 2012. Dostupné z URL: http://is.muni.cz/th/186225/ff_b/Bc_prace_Silvie_Sedlackova_FINALNI_VERZE.doc. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce Mgr. et Mgr. Michal Przybylski. s. 49 – 50.

zahrnuje literární výraz jeho generace.²⁷ Mezi další romány patří *Nimfa* (1999) a *Sukub* (2003), *Ljudstvo lunja* (2010) román, který je zakotven v pravěku, jde zde o hledání Boha. *Sveta poroka* (2012) je epická báseň podle starého slovanského mýtu.

²⁷ POGAČNIK, Jože. *Slovenska književnost*. 1. izd., 1. natis. Ljubljana: DZS, 1998. ISBN 863411936X3. s. 196-197.

4. Marjan Tomšič a jeho tvorba

Tomšičova próza čerpá především z dvou zdrojů, z duchovna a sociálního okolí Šavrinských Brd, istrijské minulosti a magické moci půdy Istrie, minulost krvavých příběhů, jeho jazyk na křižovatce mezi slovinštinou, italštinou a chorvatštinou a prvotní humor jejich obyvatel, zrozeny z tvrdé životní každodennosti, která ji překonává s pevností a odporem. Druhým zdrojem je zvláštní citlivost spisovatele, která mu umožňuje cítit otřesy lidské duše spolu s tajemstvími její přirozenosti, která v jeho textech odkazuje na příběhy s esoterickým obsahem nebo na fantasy příběhy. Marjan Tomšič našel svojí magii a literární inspiraci v Istrii, kam ho zanesla vojenská služba a kde se ocitl roku 1968. Poznal istrijskou lidskou duši a navázal na ní jako učitel, nabádal děti ke sbírání lidového bohatství. Mezi realitou a legendou Tomšičova vyprávění se jako spojka objevuje vtipný nebo děsivý obsah symboliky a metafor dramatické srážky mezi prvním popisem a mechanismy civilizace, to je rámcová nápaditá motivace jeho cyklů istrijských příběhů a románů.²⁸

Mezi první Tomšičovy knihy patří satiry a vyprávění snů *Krog v krogu* (1968, Kruh v kruhu). Poté několik let nezveřejňoval svojí prózu, soustředil se na psaní scénářů kreslených filmů a rozhlasových her. Během dvou desítek let napsal mnoho rádiových her. *Kocka* (1977, Kostka), *Saj ni res* (1983, Ať to není pravda), *Trije* (1984, Tři), *Ključ* (1987, Klíč), *Štiglica* (1989), *Jezus Križani* (1992, Ukřižovaný Ježíš), *Nihalce, nihalce* (1992), *Salto mortale* (1993), *Rešitev* (1993, Řešení), *Tartufi* (1994), *Bojevniki* (1996, Bojovníci), *Daemon* (1997), *Črni angel* (1999, Černý anděl).

Před „istrijskými“ díly napsal satirické a fantastické příběhy *Onstran* (1980), později dětský příběh *Super frače* (1988, Super praky) a vědecko-fantastické krátké příběhy a novely *Veter večnosti* (1989, Vítr věčnosti), próza s motivačním rámcem pro hravé, vtipné, ale i ironické příběhy nepochopitelných, skrytých pokladů a hodnotách světa i života, které člověk moderní civilizace nemůže přijmout s jednoduchými otevřenými pocity. Téma istrijského cyklu jsou motivy lidských příběhů, pohádek, přísloví, moudrostí a obyčejů, které Tomšič představil v krátkých vyprávěních *Olive in sol* (1983, Olivy a sůl), *Noč je moja, dan je tvoj* (1989, Noc je moje, den je Tvůj), *Kažuni* (1990), *Glavo gor, uha dol* (1993, Hlavu vzhůru, uši dolů) a *Začarana hiša in druge istrske pravljice* (1994, Začarovaný dům a další istrijské pohádky). Mezi důležitá díla musíme zařadit i *Šavrinke* (1985, Šavrinky), příběhy o ženách,

²⁸ GLUŠIČ, Helga. *Slovenska pripovedna proza v drugi polovici dvajsetega stoletja*. 1. izd., 1. natis. Ljubljana: Slovenska Matica, 2002. ISBN 96-121-3092-2. s. 248.

kteří chodí prodávat vejce do Terstu a za utržené peníze kupují věci pro své domácí hospodyně. Dalším tématem, kterým se Marjan Tomšič zabývá, je psychologický, romantický román nebo rodinné kroniky. Sem zařadíme román *Ti pa kar greš* (1987, A ty si jdi). Zde otevírá vrata velkému množství postav všech věkových kategorií s mnoha typickými příznaky žití v socialismu (vzpomínky na vojnu, stranické schůzky, demonstrace, politické slogany, sociální úzkost), ale nacházíme zde i lásku. Dílo je hlavně autoportrét mladého muže a jeho nespokojenosti a s tím svázaná bezcílná zmatenost v prostoru bez ideálů. Autobiografické prvky najdeme v románu z dětství *Kafra* (1988, Kafr). Toto dílo je bráno jako rodinná kronika z let mezi druhou světovou válkou a po ní. Příběh vypráví o dítěti jménem Lij, křehkém, jemném tvorovi, který potřebuje hodně lásky a po matčině smrti ho začne znepokojovat neklid a s tím i zvláštní dar. V jeho duši se pomalu buduje svět fantazie a představ, díky čemu se pohybuje z reálného světa do neviditelného. Ve světě vidění, vstup matky, anděla, moc létání. Vidění dítěte neosvobozeného od reálného světa, ale obohacen dalším rozměrem poznání dětského prožívání žití. Jako rodinná kronika je vyprávění o životě v širší komunitě v letech druhé světové války. Dětské vědomí je krmeno strachem, nebezpečím a smrtí. Román končí Lijovou první dětskou erotickou zkušeností. Toto dílo je po výpravných technikách svázáno s románem *Ti pa kar greš* a je mezi neistrijskými Tomšičovými prózami nejlepší literární dílo.

S románem *Oštrigeca* (1991, Čarodějnice) se Tomšičova próza vrací na Istrii. K tomuto dílu a dílu následujícím se budu vracet v další části. Dalším dílem, které se odehrává na konci druhé světové války je román *Zrno od frmentona* (1993, Kukuřičné zrno). S novelistickou sbírkou *Vruja* (1994) Tomšičova próza znovu přechází z nejdůležitější oblasti své tvůrčí zóny regionální, lidových istrijských materiálů a jazyku k objevování tajemství duchovních a emocionálních literárních postav a jejich osudů. Kniha se skládá z několika milostných scén. *Vruja* je titulní novela, která vypráví příběh o lásce a nestálé povaze. Tomšičovy příběhy v této sbírce se vyznačují vstupem biblických a fantastických prvků. Jsou zde oživené legendy křesťanské mytologie, tajemné jevy, duchové, kouzelné světlo. Tyto prvky vedou k poznávání tajemství lásky, smrti, síle citů a porozumění. Další kniha je *Ognjeni žar* (1994, Ohňový žár), která je v Tomšičovém vytvoření bezpochyby dominantou. Kniha je zvláštní druh romantického románu, věnována silnému zážitku citové obnovy staré klášterní uzavřenosti už přístupného člověka. Láska je zaměřená na mladou Noemi, psaním autor napodobuje Šalamounovy písně (symbolika, fantazírování, námluvy, poděkování za dívčinu ctnost, dobrotu, povolání lásky). S románem *Vrnitev* (1997, Návrat) Tomšič navazuje

na svoje prvotní tvůrčí období, v kterém převládá psycho-fantastické téma, svázané se sociálně kritickým nápadem. Strašlivý úřední mechanismus, bezcenné povrchní novinářské žití, hrdinovy potřeby po ovládnutí celé lidské mysli, které se nemůže zmocnit, jelikož v něm vzbudí návaly strachu. Do povědomí se dostanou šílené halucinace, které přihodí zmatenost. Vyloučení z reálného životního běhu, otevření vidění v osvobozující poznání nové dimenze žití. Román je směs sociální kritiky, satiry, psychoanalýzy a fantastiky. Literární sny najdeme v krátké sbírce *Prah vesolja* (1999, Vesmírný prach). Krátké příběhy svázané s tématem lásky. Příběhy napodobují staré legendy, scény jsou velmi svázané s magickými a tajemnými jevy, které člověka vedou k pocitu a skutečnosti. Směs satiry a humoresky je vyprávění s názvem *Škatlarji* (1999), spisovatelovy hravé lehkomyšlnosti. Fejetonský příběh je sestaven z krátkých kapitol, kde vypráví o humorných událostech v sousedství, panelákové bydlení, kde se široce otevírá pohled na intimní rodinný život. Literární postavy jsou karikatury.²⁹ V roce 1998 vydal krátké povídky pro děti pod názvem *Frkolini*. Pro děti a mládež byla určena i kniha *Katka in Bunkec* (2000). Mezi další díla patří *Grenko morje* (2003, Hořké moře), kde se věnuje tématu věnovanému slovinským ženám pracujícím v Egyptě tzv. „alexandrijkám“. Tímto tématem se zabývá i v knize *Južni veter* (2006, Jižní vítr). S knihou *Kar je moje, je tudi tvoje* (2004, Co je moje, je také tvoje) přišel s příběhy o zvířatech a přírodou. Komunikace mezi člověkem a zvířaty. Zábavný, ale dojemný příběh najdeme v knize *Bužec on, bušča jest* (2007). Nejnovějším dílem je trilogie *Uroki polne lune* (2008, 2009, 2013, Začarování úplňku). Vyprávění o dobrodružství a mnoha zvratech. Opět se shledáváme s tématy snění, psychoanalýzou a fantastikou.

²⁹ GLUŠIČ, Helga. *Slovenska pripovedna proza v drugi polovici dvajsetega stoletja*. 1. izd., 1. natis. Ljubljana: Slovenska Matica, 2002. ISBN 96-121-3092-2. s. 249-253.

5. Analýza Tomšičovy „istrijské“ prózy - etnografické, kulturní a historické motivy, výstavba jeho děl

Dvě díla Marjana Tomšiče pojednávají o tzv. „aleksandrínkách“. Ve druhé polovině 19. století kvůli žalostnému stavu slovinského zemědělství, způsobené industrializací, zastaralých zemědělských postupů a vysokých daní narostl počet odchodů ze Slovinska. Po první světové válce nastal růst fašismu a chudoba v přímoří byla ještě horší. Muži nemohli sehnat práci, ženy byly snadno zaměstnávány v Egyptě. Pracovaly jako chůvy, zdravotní sestry, ošetrovatelky, kuchařky, pokojské. V Egyptě byly velmi vyhledávané. Fenomén začal upadat již po konci světové války. Ještě v 60. a 70. letech se z Egypta Slovinky vracely domů. Jméno „aleksandrínky“ získaly ženy po městě Alexandrii, kde nejvíce získávaly práci.³⁰ Odtud pochází pojmenování „aleksandrínky“. Také se používá nářeční výraz „šadrinke“.

Tedy bych chtěla krátce nastínit historii Egypta. Tedy dobu, ve které převážně pracovaly „aleksandrínky“ v Egyptě.

V roce 1869 došlo k otevření Suezského průplavu. Pro Velkou Británii jako velmoc z toho vyplynul úkol ovládnout novou cestu do Indie. Britové museli změnit taktiku a zaměřit své úsilí přímo k získání kontroly nad průplavem. Chedív i sultán byli slabí, hlavním protivníkem Britů v Egyptě tedy zůstala Francie. Po porážení povstání, kvůli zadluženosti Egypta se Egypt fakticky stal součástí britského impéria. Tato okupace trvala od roku 1882 – 1914. Po vypuknutí první světové války Britové v Londýně i Káhiře uvažovali, jak mají upravit státoprávní postavení Egypta. Dne 18. prosince 1914 velká Británie vydala prohlášení o odtržení Egypta od Osmanské říše, jeho přechodu pod britský protektorát. Ten trval od roku 1914 – 1922. V roce 1919 nastala revoluce, která přinesla v roce 1922 nezávislost Egypta. Bylo založeno Egyptské království a v čele stál král Fu'ád I. Za druhé světové války se Egypt stal válčícím územím. V roce 1952 byla vyhlášena Egyptská republika. Prezidentem se stal Muhammad Nadžib.³¹

³⁰ *Aleksandrinke: Naše none aleksandrinke*. In: [online]. [cit. 2013-06-15]. Dostupné z URL: <http://www.aleksandrinke.si/aleksandrinke/zgodovina/>.

³¹ BAREŠ, Ladislav, Rudolf VESELÝ a Eduard GOMBÁR. *Dějiny Egypta*. Vyd. 1. Brno: NLN, 2009. Dějiny států. ISBN 978-807-1069-713. s. 450-557.

5.1. Grenko morje (Hořké moře)

V románu se odehrávají tři hlavní příběhy třech Slovinek. Najdeme zde i boční příběhy žen ze Slovinska, které tu postupně potkávají nebo o nich poslouchají vyprávění.

Román popisující životy třech slovinských žen v Egyptě Merici, Any a Vandy. Všechny tři spojuje úděl chudoby a nový začátek v Egyptě. Pracují jako kojná, pokojská a služka. Z pohledu kojné je nepřírozené, aby mléko pilo cizí dítě. Vždyť matčino mléko by mělo pít to vlastní. Aby se žena mohla stát kojnou, musela podstoupit krevní a mléčné testy, jestli není nemocná. S kojením nastávají deprese, úzkost a pláč. Opravdu těžké je smíření, že Merica nemůže kojit vlastní dítě. S tím přichází i stesk po domově, se kterým má spojení pouze přes dopisy.

V Egyptě Slovinky poznávají novou kulturu. Egypt, ve kterém žije mnoho cizinců, nabízí spolu s prací i učení nových jazyků. Slovinky se tak naučí anglicky, francouzsky či arabsky. Ve službě si vydělají tolik peněz, že si mohou dovolit i nové šaty. Ana, jedna z hrdinek románu, byla poslána do Egypta proti své vlastní vůli. Ostatně ne všem se chtělo pryč od rodiny, ale bída, chudoba je nutila vzít novou práci v Egyptě, aby uživily rodiny. Ana pracující v hotelu se setkává s obyčejí arabských národů (Sudánec a jeho jizva na tváři – každému dítěti se udělá zářez do tváře). Dívka tento obyčej nemůže pochopit.

Slovinky spojuje velká soudržnost. Pomáhají si i v nejhorsších situacích. U anglického bankéře, který je velmi bohatý, se setká Merica s jiným světem. Je zde vidět rozdíl mezi chudou Slovincou a bohatým Angličanem. Postupem času si kojná na dítě zvykne. Přilne k němu a to není dobré.

Úžas budí u další Slovincy Vandy mnoho věcí, které v životě ještě neviděla. Na trhu se prodávají holubi k jídlu. Pro Slovincu znamenají holubi symbol svobody a svatého ducha. Také se dozvídá, že Arabové mají více žen. Vandu tyto věci velmi udivují. Našly se i některé ženy, které se už do Slovinska nevrátily, vzdaly se rodiny ve Slovinsku. Některé se znovu provdaly v cizí zemi. Například jedna si vzala Súdánce, který byl muslim. V manželství vidíme dvě osoby vyznávající dvě různá náboženství. Bohužel toto manželství nedopadne dobře.

Hrdinka Vanda je příliš důvěřivá, kvůli tomu se dostane do nevěstince. Nechá se přemluvit cizím Arabem, aby šla s ním. Ke konci se bránila, ale to už bylo pozdě. Nevěstinec má svá pravidla, se kterými se Vanda seznamuje, poté zjišťuje, že z něj není úniku. Po nedodržení pravidel dochází k bičování dívek. Pro mladou Slovincu je to velký šok. Po čase stráveném v nevěstinci jí je nabídnut sňatek s bohatým Arabem, který má už doma dvě ženy.

Vanda nemá na výběr, po krátké době si ho vezme za muže. Jedna žena z bočních příběhů se zase seznámila s mužem, kterého si pak vzala, poté spolu počali dítě a muž jednoho dne utekl i s dítětem.

Do Merici se zamiluje bratr paní Terezy, Pierre, u které slouží. Ten se bezhlavě do Merici zamiluje a snaží se o ni, co to jde. Avšak Merica už je vdaná, tudíž netouží po novém sňatku, po novém muži, kterého ani nezná. Merica je věrná svému muži, kterého zanechala doma. Dalším bočním příběhem je zamilování jedné Slovinky do bohatého Angličana. Byli spolu šťastní, počali dítě, pak se ale dozvěděla, že muž má v Anglii ženu a děti. Po tomto zjištění byla vyhnána i s dítětem na ulici. Dítě umřelo na nemoc a žena se ze smrti dítěte zbláznila. V románu se setkáme i s opovržením. Na Merici pohlíží bratr paní Terezy, Raul jako na otroka, je zde vidět velké povýšení. Jednou večer se jí pokusil znásilnit, to se však nepodaří, byl včas zastaven mužem Terezy.

Když už jsem mluvila o soudržnosti, Vánoce v Egyptě trávily ženy spolu, pokud to šlo. Zpívaly koledy a vzpomínaly na domov. V Egyptě se dařilo i v kariérním růstu. Ana získala novou práci, odjela domů pro dceru, rodina jí však dcerku nechtěla vydat, musela jí vyplatit, poté se provdá za Francouze a je s ním šťastná.

Merica se po pár letech vrací domů. Přemýšlí, jaké by to bylo, kdyby se provdala za Pierra. Je šťastná, že se vrací domů a uvidí opět své dítě a muže. Po nějakém čase Merica začne mít pocit, že jí Egypt chybí, necítí se doma dobře. Chybí jí dítě, které tam kojila a také nemůže zapomenout na Pierra, který se jí v Egyptě dvořil. Po dopise, který přijde od paní Terezy, zjistí, že Pierre je vážně nemocný. Přeje si, aby mohl naposledy spatřit ženu, do které se zamiloval. Merica se za ním rozjede a Pierre jí umře v náručí. Jeho smrt chápe jako vysvobození. Najednou zjistí, že to, co jí vábilo zpět do Egypta, byl Pierre. Teď už se mohla vrátit domů za svou rodinou.

V tomto románu mistrovsky popsal těžký život „aleksandrinek“. Jak jsem již zmínila, autor se soustředí na novou kulturu, pocity žen žijících v novém prostředí. Popisuje novou krajinu a především sociální rozdíly. Kniha je poutavě napsaná, tudíž čtenáře strhne. Dále se zabývá myšlením postav v románu. Co si myslí, jak se cítí. Nacházíme zde i retrospektivní prvky. Postavy vypráví, co dělaly a jak se dostaly do Egypta. V tomto díle Tomšič používá nářečí žen, které přišly do Egypta za prací. V knize jsou použity útržky z francouzských a italských básní v originále. Slovinské překlady těchto básní jsou napsané v poznámce pod čarou. Jsou zde i útržky jednotlivých slovinských písní, které si ženy zpívaly. Jednotlivé příběhy třech hlavních postav se prolínají spolu s příběhy jiných žen. V každé kapitole se

autor věnuje jedné hrdince a jejího života spolu s nějakým bočním příběhem. V úvodu autor zmiňuje, že všechny osoby v románu jsou vymyšlené a jakákoliv podobnost s opravdovými osobami a jejich životy je pouhá souhra náhod. Avšak kniha vznikla na základě vyprávění dětí „aleksandrinek“ a dokumentárních zápisů. Na konci knihy se nachází esej, která je nazvána Pot k člověku (Cesta k člověku). Tuto esej napsala Mag. Manja Mercina.

5.2. Južni veter (Jižní vítr)

Román je volným pokračováním Grenka morje. Opět vypráví o ženách „aleksandrínkách“. Kniha je rozdělena na jednotlivé kapitoly, kde je v každé kapitole vyprávění o jiné postavě.

Najdeme zde příběh o nabídce tancování charlestonu pro bankéře. Olga, hrdinka tohoto příběhu, si mohla vydělat o hodně více peněz, než kdyby zůstala u povolání, jaké vykonávala. Po doporučení lidí, aby nabídku přijala, kývla. Jednalo se však o svlékací představení. Olga vede vnitřní boj, zda je správné se kvůli penězům vysvléci, či ne. Domů bylo potřeba posílat peníze, proto se rozhodla udělat to, co se po ní žádalo. Potřebovala vydělat dostatek peněz, aby je mohla poslat domů a její rodina žijící ve Slovinsku měla z čeho žít.

Hned v dalším příběhu se žena Bruna vrací z Egypta roku 1947 a vypráví, jaké to bylo pracovat v Egyptě v době války, kvůli které se nemohla dostat domů dříve. Pracovala u řecké rodiny, jako kojná. Jako u většiny kojných, zde nalézáme již zmíněný stesk po dítěti a nepřírozenost kojit cizí dítě. Z důvodu zadluženosti rodiny musela do Egypta po druhé. To už začala sloužit u francouzské rodiny. Po dosloužení se vrací domu, ale loď u pobřeží Rijeky najede na minu a loď vybuchne. K šťastnému shledání s rodinou už nedorazí.

U dalšího příběhu se setkáme s tragickou smrtí matky hrdinky Veroniky. Veronika po matce zdědila obchodního ducha, proto chodila prodávat vejce do Terstu. Zde poprvé slyšela vyprávění o práci v Egyptě. Po rozšíření nemoci slepic, vejce nebyly. Rodina Veroniky musela z něčeho žít, proto se rozhodla, že zkusí pracovat v Egyptě. Otec jí zprvu nechtěl pustit do této cizí země, ale poté se nechal přemluvit. Veronika odjela do Egypta s Marjetou, ženou která jí sehnala práci. Hned po vylodění v Egyptě byla Veronika prodána do nevěstince. Mladá dívka se tak ocitla úplně v jiném světě. Vzpomínala na domov, kam stále posílala peníze. Trápila jí, ale myšlenka na to, kdyby její otec věděl co má v Egyptě za práci, ubil by jí. Jednou se v Egyptě přichomýtla k davu rozzlobených Egyptů mlátící Evropany. Vojáci stříleli se zbraní a kulka jí prošla srdcem. Byla na místě mrtvá, když otec dlouho

nedostával peníze a nemohl se dopátrat, co se s ní v Egyptě děje, věděl, že přišlo to nejhorší, smrt.

Se smutným koncem je i další příběh. Anita, se vydala do Egypta pracovat k Židovi jako chůva. U rodiny Žida pracoval i Súdánce Mauro, který jí svedl krásnými slovy. Anita se stala jeho vězněm. Mlátil jí a prodával jiným mužům. Jednoho dne jako by se po ní slehla zem. Slovinky se spojily a hledaly jí, avšak marně. Po nějakém čase se jim ji podařilo najít, to už však Anita byla poblázněná. Jednoho dne se polila petrolejem a zapálila.

Do Egypta se třikrát vypravila i Zofija. Doma zanechala muže Jožeta a syna Pavla. Když jela do Egypta po třetí, práci našla u vdovce Husana. Tento muž byl advokát a byl velmi vzdělaný. Zofija a Husan se do sebe zamilovali. Vzali se a Zofija se vrátila do Slovinska pro syna. Ten s ní však nechtěl odjet a tak se za Husanem vrátila sama. Ve šťastném manželství byla zplozena i dcera Žili. Hasan zemřel ve své kanceláři, když mu nebylo dobře. V roce 1952 následovaly v Egyptě události, po kterých se Zofija rozhodla vrátit do Slovinska. Zde se setkala se svým synem. Ten jí odpustil, že je kdysi opustila. „*Ljubezen je največja enigma življenja.*“³²

Agáta, žila se svým otcem ve Slovinsku, matka pracovala v Egyptě. Jednoho dne se vrátila domů a ptala se Agáty, jestli by jela s ní. Agáta bez přemýšlení řekla, že pojede. Otec z toho byl nešťastný. Matka dceru prodala do luxusního nevěstince a už se nikdy neukázala. Agáta se učila jazyky a četla knihy. Většina knih byla o lásce. Zabývala se otázkou, co je vlastně láska. „*Ljubezni je toliko, koliko je rož.*“³³ Když matka umírala, Agáta ji nešla ani navštívit.

Mladá dívka Ester pracovala u rodiny v Egyptě. Její matka umřela a tak neměla nikoho jiného. Rodina, u které pracovala, jí vyprávěla o démonech a o Bohu. Ester věřila, že paní domácí je při úplňku šílená a navštěvovala ji v pokoji. Jednou byla „převlečená“ za pana domácího. To však nebyla pravda, byl to on sám. Když usnula, zmocnil se jí. Dívka otěhotněla, ani nevěděla jak. Bylo jí řečeno, že nosí boží dítě a že je jako matka Ježíše Krista Marie. Od jiné služky zjistila, že paní domu nemůže mít děti. Dívka si domyslela, jak tedy k dítěti přišla. Dívku drželi doma až do porodu. Nikam nesměla a bylo jí řečeno, že jí hlídají démoni a čekají, až vyjde ven. Po porodu se dítěte zmocnila rodina, u které sloužila a dívka k dítěti už neměla přístup. Jednoho dne dívka zmizela a nikdo nevěděl kam.

³² Překlad: „Láska je největší záhada žití“ In TOMŠIČ, Marjan. *Južni veter: zgodbe slovenskih Egipčank*. Ljubljana: 2000 zal., 2006. ISBN 96-165-3317-7. s. 101.

³³ Překlad: „Lásky je tolik, kolik je květin“ In TOMŠIČ, Marjan. *Južni veter: zgodbe slovenskih Egipčank*. Ljubljana: 2000 zal., 2006. ISBN 96-165-3317-7. s. 138.

Ve Slovinsku na farmě žila jedna žena, Katja se jmenovala. Jednou uviděla, že se k ní pomalu kolébá zvláštní postava. Když byla postava blíž, uviděla, že je to muž bez nohou. Invalida Karlo prosil o jídlo, a když se nasytil, začal vzpomínat na dětství a vyprávět příběh. Jeho matka pracovala v Egyptě. Posílala peníze a jednoho dne se po ní slehla zem. Karlo žil se svým otcem, než ho fašisté, kterými byl vyslýchán, nakonec umučili. Také vypráví, jak se s kamarádem snažili ukrást uzeniny řezníkovi Faustovi a Faust, který byl vzteky bez sebe, Karlovi usekl sekyrou nohy. Proto se od té doby toulal bez nohou. Katja si vzpomněla, na svou práci v Egyptě, a na setkání s Karlovou matkou těsně před smrtí. Karlovým každodenním údělem bylo toulání od domu k domu a žebrať o jídlo.

V dalším příběhu narazíme na mladého pátera Klementa. Na vyzvání jde dát, otcí Anny Marie, poslední pomazání. Tato žena je velmi krásná a svůdná. S Klementem vede rozhovor o nebi a pekle. Její kráse nechce podlehnout, proto vede velký vnitřní boj. Nechá se pozvat k ní domů, kde se nevyhne alkoholu. Ten se mu však stane osudný. Druhý den se probudí nahý v její posteli. Pod tíhou svých činů lituje svých hříchů, modlí se, až se z toho dočista zblázní. Na mši se začne vysvlékat, je však zastaven. Vidina učiněného hříchu ho dožene až ke smrti.

Laura, hrdinka z dalšího příběhu žije s rodinou ve Slovinsku. Jednoho dne jí přijde dopis od její kamarádky Lojzy, aby za ní přijela do Egypta, že jí tu našla práci u jedné rodiny. Laura se rozhodla, že se do Egypta vydá. Vyzvedl jí jakýsi Ferdinand, který tvrdil, že byl poslán Lojzou. Když Laura odjela, už o ní nikdo neslyšel. Její syn Videk zatím dospěl. Hledal svojí matku, psal i Lojze, od ní však přišel dopis, že nikdy Lauře nepsala o práci v Egyptě. Z Vidka se stal námořník a jednou z cest, kterou loď plula, byla i do Egypta. Po dopnutí do Alexandrie zašel s kamarády do hospody a do bordelu. Videk dostal jednu ženštinu, ale jelikož byl opilý, tak brzo usnul. Žena nelenila a podívala se do Vidkových věcí, když zjistila, kdo je muž, který jí usnul na posteli, myslela, že se zblázní. Vždyť ona byla jeho matka. Potom utekla pryč od Vidka. Když se Videk vrátil do Terstu, vzpomněl si, že žena, kterou viděl v Alexandrii, mu byla povědomá.

Suzette, dívka, která šla pracovat do Egypta jako služebná. Po příchodu jí její zaměstnavatel (francouzský advokát) znásilnil, aniž by o tom věděla jeho žena. Suzette otěhotněla. Advokát jí zaplatil loď, aby se mohla vrátit do Slovinska a tam aby porodila. Takto se to opakovalo ještě dvakrát, kdy se dívka po porodu pokaždé vrátila. Jednou jí francouzský advokát řekl, že se se ženou vrací do Francie, ale že Suzette dá hodně peněz na výchovu tří dětí, které spolu počali. Suzette se poté vrátila za dětma do Slovinska, které tam zanechala.

Po přečtení těchto příběhů můžeme vidět, že bylo hodně lidí, kteří využívali neznalost žen a využili jejich důvěry, aby je prodali do různých nevěstinců. V románu *Južni veter* se spisovatel zabývá i duší, snášenlivostí a oddělení od rodiny. Významným motivem byl i vnitřní boj a motiv víry. Najdeme zde i odsuzování sousedů z rodné vsi za práci v Egyptě. Příběhy se odehrávají od druhé poloviny 19. století. Několikrát v knize najdeme přesné časové údaje. I zde najdeme retrospektivní vyprávění některých postav. Například Karlo, který vypráví ženě o svých strastech, když přišel o nohy. Tentokrát v knize najdeme arabská slovní spojení v originále, které jsou v poznámce přeloženy do slovinštiny. Mnoho lidí se vysmívalo a nemělo soucit nad osudem hrdinek. Režim, ten hrál též důležitou roli, v Terstu po nástupu fašistů, probíhalo velké týrání Slovinců a obecně Slovanů. Důležitá je již zmiňovaná soudružnost Slovinek v Egyptě, scházení se, chození do kostela. Dalším jevem je i styk s novou kulturou, novým žitím, novou mentalitou. Prostředí je zcela jiné, pro Slovincy dosud neznámé, pouště, palmy, velbloudi atd. Ve většině případů najdeme v příbězích tragické konce. Knihu ukončuje Milan Dekleva s článkem o knize *V ponikvi časa* (*V průběhu let*).

5.3. Zrno od frmentona (Kukuřičné zrno)

Tato kniha ukazuje na krutou dobu 40. let 20. století, kdy se po válce utvářely zóny A a B.³⁴

Knihy začíná v roce 1948, kdy Šavrinka Tonina, vdova, matka pěti dětí, je zatčena. Muže ztratila ve válce, kde nosil jídlo nepřátelům tehdejšího režimu, partyzánům. Němci ho odvezli do koncentračního tábora, kde zemřel. Tonina obviňovala z jeho smrti komunisty, kterým jídlo nosil. Pokud by jim jídlo nenosil, mohl žít. Než zemřel, tak spolu žili v domečku s menším polem, kde Simon pracoval. Tonina sbírala vejce, chodila od domu k domu a poté je šla prodávat do Terstu. Lidem pak nazpět nosila věci, které potřebovali. Dům, ve kterém spolu žili, vypálili Němci. Když se začala utvářet Zóny A a B, hranice se uzavřely. Nelegálně se přes hranice nosilo jídlo, alkohol, cigarety. Tonin strýc Robert převáděl lidi přes hranice. Na udání byla Tonina zatčena. Prý mluvila se strýcem Robertem a převáděla lidi přes hranice. Po druhé světové válce začíná trhání dlouholetých tradic. Šavrinky už nemůžou nosit vejce na prodej do Terstu. Jelikož ten se nachází v zóně A. V románu najdeme kritiku poměrů

³⁴ O významu a historii zón se již zmiňuji v kapitole o historii Istriie.

v Jugoslávii. Lidé se mají hůř než před válkou. Zatím co v Terstu mají chleba a kapitalismus, v Jugoslávii nemají nic.

Tonina je ve vězení tvrdě vyslýchána. Za každou cenu nechtěla udat svého strýce. Byla vězněná v malé, temné, chladné cele. Tonina se i přes kruté výslechy nepřiznala, že by převáděla lidi přes hranice, byla nevinná. Na jeden výslech byl přiveden do krve zmlácený strýc Robert. Ten vše prozradil, jak převáděl lidi, avšak Tonina se nevyhnula vězení, byla odvezena do Puly. Ačkoliv Tonina byla nevinná, zavřeli jí s ženami, které spáchaly opravdové zločiny, ať se jednalo o zabití manžela, či dítěte anebo o krádeže. Ženy nedokázaly pochopit, že Tonina nic nespáchala. Byla odsouzena na rok. Po celý rok pracovala jak na poli, tak po čase ve fabrice, kde se šilo. Zde se seznámila s mladým mužem jménem Filip. Filip jí bral jako svou matku, spřátelili se spolu. Po čase Toninu navštívily vlastní děti, které zanechala po zatčení u matky. Po roce byla propuštěna a vracela se domů. Návrat však nebyl takový, jaký si přála. Nemohla se vrátit k původnímu životu. Po dobu věznění se změnila. Po otevření hranic navštívila Tonina strýce Roberta v Terstu, ten se zachránil skokem z vlaku. Obdaroval Toninu penězi. Po čase si Tonina našla opět cestu k žití života, který žila před zatčením.

Jak je již vidět z popisu děje, román se zabývá nespravedlností, kdy nevinná Tonina je podle křivé výpovědi obviněná z něčeho, co nespáchala. U Toniny můžeme pozorovat změnu ve vnitřním chování k vězněným ženám. Prve jimi pohrdá a hnusí se jí, po čase si k nim najde určitou cestu. V románu autor opět naráží na chudobu, která postihuje Istrii. Ovšem Tonina si na chudobu nestěžuje. Je zvyklá na svůj kraj. Fašistický režim zabil jejího muže, komunistický režim věznil jí. Komunistické praktiky jako bylo mučení, mlácení, týrání si zažila na vlastní kůži. V této knize najdeme retrospektivní pohledy. Jinak děj probíhá v normálním čase. Kniha je psaná slovinsky s istrijským nářečím. Je rozdělená na kapitoly. Na začátku tohoto románu je zmíněno, že příběh a osoby jsou vymyšlené. Na konci knihy jsou jednotlivá nářeční slova přeložená do spisovné slovinštiny. Doslov k tomuto románu napsal Taras Kermauner.

V období od konce 19. století do druhé světové války v kopcovitém kraji Istriie došlo k rozvoji speciálního obchodu s vejci, který prováděly ženy s názvem Šavrinke (Šavrinky). Dnes již neexistují, ale jméno Šavrinky jako symbol, žije dodnes. Pojmenování pochází ze strany obyvatel střední Istriie – „vajíčkářky“ měly silné styky s chorvatskými obyvateli Istriie. Pojmenování Šavrinky obsahuje dvě věci: obsah (dokonalé vlastnosti založené na skutečné historické osobě) a forma (jméno, které má kořeny v bývalém, nejasném pojmenování etnika a oblasti). Toto je silný základ, na kterém se přes umělecké podněty může krystalizovat přiměřený a účinný symbol.³⁵

Český překladatel František Benhart popisuje knihu takto: „*Tato Tomšičova poměrně obsáhlá výpověď o istrijských „vajíčkářkách“ věnuje totiž až etnologicky prohloubenou pozornost životě vesničanů v tomto kousku Slovinska, resp. Chorvatska, a přesto jde o literaturu s velkým L. Obyčejná každodennost, řekl tehdy Tomšič, je opravdu plná fantastičnosti. Aby to mohl říct, musel samozřejmě zblízka a dlouho naslouchat životnímu tepu kopcovitého kraje Šavrinek a Šavrinců, vžít se do něho, přestat být takřkajíc jen vesnickým učitelem a stát se jedním z nich, ačkoli neměl zrovna zapotřebí chodit s košíkem plných vajec po istrijských vsích a na trh do Terstu. Zvláštní kvalita této knihy je v uměřenosti jejího rukopisu: čteš, čteš, a takřka si ani neuvědomuješ její „vytvořenost“: jako by člověk byl bezprostředně mezi těmito chudými, ale krásnými, moudrými přemýšlivými lidmi, kteří dovedou tak věrně žít v souladu s přírodou, se svou tvrdou užší vlastní, se svým stejně tvrdým osudem, který berou jako samozřejmé dědictví po předcích.*“³⁶

5.4. Šavrinke (Šavrinky)

Hlavní hrdinkou tohoto románu je Šavrinca Katina, která začala už jako mladá chodit po Istrii sbírat a prodávat vejce. První cesta znamenala první zkušenosti, a jak to vše vlastně chodí. Katina se setkává s dalšími Šavrinkami a Šavrinci. Nepostradatelnou součástí na cestách byl osel. Osla si však mohli dovolit ti, co si na něj dokázali vydělat. Než si však vydělali dostatek peněz, nosili vejce ve vaku, který měli přes sebe, či na hlavě. Když se Katině rozbily boty, nezbyde jí nic jiného, než chodit bosa do té doby, než budou boty

³⁵ REGELJA, Nataša a LEDINEK. *Šavrinca kot oseba in simbol*. In: [online]. [cit. 2013-05-21]. Dostupné z URL: http://www.etno-muzej.si/files/etnolog/pdf/0354-0316_7_rogelja_ledinek_savrinca.pdf.

³⁶ BENHART, František. *Jedna a jedna: kritické texty o české a slovinské literatuře (1963-1998)*. Vyd. 1. S.l.: H, 1999. ISBN 80-860-2243-9. s. 307-308.

opraveny. Její nohy trpí, krvácí a teta Zvana jí je ošetří. „*Ma kaj smo storili Bogu, da nas tako mantra? Teta Zvana, ne muči nas Bog, muči nas hudič.*“³⁷ Všudypřítomná je víra v Boha. Mezi Šavrinkami se v románu setkáváme i se třemi Šavřinci. Ženské je rády popichují. Ale společně tvoří jednu partu, která drží při sobě. Peníze, které se jim podařilo za prodej vajec vydělat, šly na základní potřeby rodiny. Když bylo potřeba, tak si mezi sebou půjčovali peníze. Od vydělávání peněz je odtrhli akorát nemoci. Katina byla od malička zaslíbená chlapci od sousedů. Když se vzali, Katina chodila těhotná po Istrii těsně do porodu. Některé Šavrinky porodily dítě i na cestě. Autor zde píše i o tom, že lidé dělali děti, jako by žito seli. Katina byla zvyklá na údolí a cesty po kterých chodila, proto se hned po několika porodech vracela k práci. Jedné Šavřince Zorce umřelo dítě dříve, než ho stihli pokřtít. Pro lidi té doby nebylo nic horšího, než pochovat dítě bez křtu. Docházelo i k dodatečným křtům. Dalším jevem v díle je alkohol. Ten byl všudypřítomný. Na pálení rakije musel mít dotyčný licenci, která stála hodně peněz. Kvůli ceně Šavrinky pašovaly rakiji. Pálenku schovávaly v jámách. Po cestách do rodných vsí si zpívají lidové písně. Lidé věří na čaroděje a čarodějnice. Proto, když jedné Šavřince nenesou slepice, tvrdí, že jí je začaroval soused Pjerin. Zejména z Pjerina lidé měli strach. Věřili, že opravdu čaruje. Podle lidí mohl Pjerin za to, že se Uršce rozbily vejce a rozbolela jí noha, se kterou pak musela ke knězi, aby jí přestala bolet. Na cestách se Šavrinky mohly uchýlit na noc k dobrým lidem, třeba k Filomeně Štrumance. Po večerech si Šavrinky a Šavřinci vyprávěli příběhy. Po Istrii se rozšiřovaly i pověry o tom, že o svátku se nemá chodit s vejci. To se stalo osudné jedné Šavřince, která nedala na radu lidí, aby nechodila o svátku pro vejce. Po cestě jí posel osel. Katina měla čtyři děti, které pomalu ani neviděla vyrůstat, jelikož se starala o obživu rodiny. Velký strach měli Šavrinky a Šavřinci z policie. Několikrát jim policisté vejce sebrali a po výslechu je propustili. Mezi lidmi najdeme i Cikány. Katina pomůže jedné Cikánce porodit dítě. Od dalšího Cikána dostane jako mladá osla, který brzy pojde. Ale našla se v něm dobrota, sám říkal, že se nemůže dívat na to, jak Katina nosí vejce na hlavě. Za několik let jí nabídne dalšího osla, kterého Katina prodá a získá tím více peněz pro rodinu.

V románu spisovatel popisuje na prostý život tamních obyvatel. Ukazuje lidi, kteří jsou zvyklí na svojí práci, kteří milují svojí zemi, svá pole, svůj domov. Hrdinka Katina nás provází po celou dobu. Sledujeme její postupné dospívání a získávání zkušeností s prodáváním vajec. Toto dílo je velkým přínosem, jelikož Tomšič dokázal popsat obyčejný

³⁷ Překlad: „Co jsme udělali Bohu, že nás takto trestá? Teto Zvano, nemučí nás Bůh, mučí nás ďábel.“ In TOMŠIČ, Marjan. *Šavrinke*. 1. vyd. Ljubljana: ČZP Kmečki glas, 1986. s. 39.

život na Istrii. Skupiny žen a mužů, kteří se zabývají prodejem vajec, aby se užívali. Kniha je napsaná v normální časové posloupnosti s občasným retrospektivním pohledem. Od začátku je román rozdělený na kapitoly, které pojednávají o událostech v životě Katiny. V románu nenajdeme žádnou předmluvu či doslov. Co se týče jazykové stránky románu, tak román je napsaný nářečím. Opět jsou slovíčka převedena do spisovné slovinštiny. Tomšič rád popisuje sny a krajinu Istrie. Některé postavy mají groteskní nádech. Toto dílo dokonale zachycuje Istrijskou kulturu. V díle jsou popisovány poměry, ať už mezi lidmi, člověka k přírodě, člověka k práci a penězům. Peníze znamenají hodně. V kraji kde je bída se snaží utržit peníze za vše možné. Co v díle nenajdeme je stěžování si na chudobu. Přesný časový údaj, kdy se román odehrává, není zapsán, ale v díle padne zmínka o velké válce, z toho můžeme vyvodit, že se román odehrává po první světové válce už v době po Rapalské dohodě, kdy Istrii zaberou Italové.

5.5. Óštrigéca (Čarodějnice)

Tato kniha vypráví o souboji dvou čarodějů. O čaroději Boškinovi a čarodějnici babůře Štafůře. Autor popisuje nekonečné cestování Boškina. Boškin zde vystupuje jako postava, která nenajde klidu, která nevydrží na jednom místě, jeho život je toulat se po světě. Během svých toulek po Istrii se mu dějí různé věci. Přesněji řečeno magické věci. Na Boškina mluví vrby. Dva muži se promění v psy, kteří ho začnou honit. Boškin pomáhá mnoha lidem. Maršičovi pomohl uzdravit krávu, která měla jít na porážku. Milje, která žije sama, muž zahynul. Boškinovi se přizná, že ho „ukradla“ Mariji. Ten jí řekne, že podle hříchu uvidí, jestli bude či nebude odsouzena k zániku. Boškin dojde k řece, kde pracují dva muži. Jednoho bolí břicho, Boškin mu řekl, proč ho břicho bolí. Pomohl i šavronce, kterou bolely záda. Tento čaroděj byl velmi oblíbený, hlavně mezi ženami. Také se rád napil nějakého alkoholu. Babůra Štafůra má ráda Boškina. Mstí se mu, jak jen může za to, že on city neopětuje a pomáhá lidem. Boškinovi pomáhá i hvězda na nebi. Nemůže najít klidu. Jednou narazí na upíra a začne mu vyčítat, že zneklidňuje lidi. Upír zabil děvče, Boškin řekne lidem, kde najdou upíra, mezitím oživí děvče jménem Danjela. Lidé vykopou rakev s upírem, kterého pak zabije denní světlo. Jednou vyžene z dítěte d'ábla (d'ábel byla babůra Štafůra). Dále se Boškin toulá zimní krajinou, když v tom potká Danjelu. Dívku, kterou zachránil po kousnutí upírem. Zde se poprvé dozvídáme kolik Boškinovi vlastně může být let. Danjele řekl, že je mu 100 až 300 let. Další příhodou bylo Boškinovo usnutí na oslu, který začal žhnout a Boškina popálil. Urih, který ho našel, jej hned začal léčit. Poprvé zde nacházíme

otočení Boškina proti Štafúře. Slíbí Urihovi ocas čarodějnice na čištění komínu. Boškina už nebaví věčné bojování a nenávisť ze strany Štafúry. Na své další cestě vzkřísí již mrtvé dítě, které na sobě mělo rány. Když lidi, zvířata a rostliny přepadla horečka, všichni si mysleli, že za to může Boškin. To však nebyla pravda, za vše mohla babúra Štafúra, která v kotli vařila bouřku. Vítica, která milovala Boškina a on jí, onemocněla, Boškin jí nedokázal vyléčit. Jednoho dne se Boškin dostane do kostela, který sloužil jako past, kterou na něj nastražila Štafúra. Naštěstí byla babúra Štafúra Boškinem přemožena a byl jí odseknut ocas, který pak Boškin donesl Urihovi, jak slíbil. Zlo bylo poraženo, ale Boškin zůstal sám. Samota mu byla souzena. Toulal se po světě a hledal to, co se najít nedá.

Hlavním motivem tohoto románu je boj Boškina se Štafúrou. Díky kouzlům může Boškin oživovat lidi a zvířata. Je to muž se srdcem na pravém místě, který nemá domov a tak se toulá po Istrii. Kromě zla, které představuje Štafúra zde jiné zlo nenajdeme. Lidé, které potkává na své pouti, se k němu chovají dobře. Boškin rozmlouvá s nadpřirozenými bytostmi, například s upírem. Autor také popisuje přírodu, krajinu – stromy, listy. Používá personifikaci. Například: „*Luna je čarala s črnimi strehami in črnimi zidovi.*“³⁸ Kdy se dílo odehrává, nevíme. Čas zde nehraje úlohu. Tato kniha se výrazně liší od Šavrinek či „aleksandrinek“. Je zde zobrazena Tomšičova magičnost. Boj dobra, zla a používání kouzel. V textu jsou i písně, které si zpívá babúra Štafúra. I zde je použito nářečí. Slovník je na konci knihy. Úvod ani doslov není v knize obsažen, avšak najdeme zde ilustrace, o které se postaral malíř Zvest Appolonio. Kniha nemá kapitoly. Tato kniha je považována za základ Tomšičova magického realismu. V lidském světě chodí čaroděj, který pomáhá lidem.

5.6. Olive in sol (Olivy a sůl)

Další Tomšičova kniha, ve které nacházíme příběhy lidí z Istrie. Kniha je dělená do kapitol, kde každá kapitola obsahuje svůj příběh. Především se zde postavy setkávají s magií, která je pro Tomšičovy knihy typická.

Hned v prvním příběhu se chlapi dohadují o tom, jestli je možné, aby had pil mléko od krávy. Jeden z nich to viděl na vlastní oči, další se přidali, že existují i létací hadi. Grzič, který s nimi popíjel, po panáku oslepl a ohluchl.

³⁸ Překlad: Měsíc kouzlil s černými střechami a černými zdmi. In TOMŠIČ, Marjan. *Óštrigéca*. Ljubljana: Založba Mladika, 1991, s. 114.

Juzuf, člověk který žije sám v chaloupce si pořídí osla, k němuž přilne natolik, že si vybudují silný vztah. Mluví s ním, a když spadne chlív, vezme si ho k sobě do místnosti. Juzufovi utekla žena s Němcem, je pro něj těžké se s tím smířit.

Bepo, staví na černo dům. I když ho všichni varovali, ať nestaví na černo, neposlechl. Bepovi přijde dopis, kde se píše o tom, aby se dostavil na úřad. Od jednoho muže se dozvěděl, že bude platit velkou částku. Bepo si ze strachu sáhl na život. Utopil se ve vodě. Avšak smrt byla zbytečná, jelikož mohl platit jen malou částku.

I další příběh vypráví o vztahu člověk se zvířetem. Marancin, člověk vlastníci oslici, která je to jediné co má, náhle onemocní. Marancin má velký strach. Žije sám, lidé se mu posmívají, mají hodně předsudků. Nikdo by Marancinovi bolesti neporozuměl, kdyby mu oslice uhynula. Když oslice zemřela, Marancin jí šel pochovat. To se však neobešlo bez posměchu lidí. Jelikož smrtí oslice rázem ztratil vše, tak se jednoho dne ztratil a nikdo už ho neviděl. Lidé říkali, že se oběsil, ale nikdo ho nenašel.

Rolník Bepo pozoruje sojky na vinohradu. Mezi lidmi existuje pověra o tom, že se stane něco špatného, když sojka přeletí řeku. Náhle v lese umírá dívka Irma, která si naposledy povídá s přírodou. Když Bepo v lese seká větve, zahlídne zraněnou srnu. Zabije ji a v noci se pro ni vrátí. Avšak najde místo srny oběšenou Irmu.

Rolníci, chudí, špatně oblečení, zničení. Kněz Lampret má sen, kde mu radí, aby šel k Jurjevovu prameni, kde prý nasytí lidi. Najde tam ryby, kterých může vzít s rolníky tolik, kolik unesou, ale nikdo nesmí myslet na nic špatného, jinak se všichni utopí. Kněz vybere 9 rolníků. Jeden z nich Enio má však o sobě pochybnosti. Všichni došli k prameni, kde si rozdělili práci. Enio zůstal nahoře a plnil koše, ostatní šli do jámy. Avšak Enio měl špatné úmysly. Chtěl naplnit jeden koš navíc a schovat ho. Potom pro něj chtěl dojít v noci. Předpověď se začala vyplňovat. Jáma se začala rychle plnit vodou a všech osm rolníků, kteří byli v jámě, se zachránilo, ale Enia voda stáhla s sebou a kvůli tomu se utopil.

Každý pátek chodily ženy prát prádlo k řece. Jelikož při praní ukazovaly nohy, chlapci se na ně chodily dívat. Hlavní hrdina Edo pomáhal u Paštaše Klavdija. Klavdijův starý otec měl velmi rád Eda, vždy mu dal něco dobrého k snědku. Zato Klavdijus byl surovec, který bil i svého otce. Když starý otec zemře, Edo sní. Ve snech vidí starého otce a jeho království.

Nacjo je podivín, kterému čarodějnice řekla, že umře. To se pak skutečně vyplnilo. Také řekla, že syna Varja zabije kůň. Matka Varja z toho měla špatné sny. Aby kůň Varja nemohl zabít, byl utracen. Kavrečič Karlo, přítel Nacja, spolu rozmlouvají. Nacjo je už však mrtev. Padne otázka, zda bylo potřeba koně zabít, když stál tolik peněz. Karlo s Varjem

orají, kus postroje od koně zasáhne Varja do hlavy, ten je okamžitě mrtev. „*Kar je človeku določeno, se mora zgoditi!*“³⁹

Jucka, dívka, která nerada mluvila s lidmi, bydlela na konci vsi. Doma měla králíky, slepice a krávu. Kráva jménem Grofola pro ni byla důležitá. Jucka byla dívka, která žila ve svém světě. Se smrtí krávy odešla i ta stará Jucka. Smrt krávy jí zničila. Pálila velké ohně, ve kterých lidé spatřili ohnivou krávu. Když Jucka umřela, už žádné žhavé krávy v ohni neviděli.

Lazarijo, pijan, ze kterého si vesnice tropí legraci. Lazarijo je považován za ztroskotance, který žije s matkou a páchne po koních a ovcích. Chodil hrát na harmoniku, kterou našel a naučil se na ní hrát. Je křivě nařčen, že ukradl pršut. Pak se také s vidlemi popral s čarodějnici, zachránil ho jeho kozel. Pro své sklony k alkoholu, se jednou nešťastník Lazarijo opil a netrefil se do vlastních dveří u domu. Místo toho se ocitl u bratra, který si myslel, že do světnice se dostal zloděj. Než nešťastník Lazarijo nečekaně navštívil bratra, vzal si do ruky sekyru, kterou bratra ještě více vyděsil. Bratr zavolal četníky a po výsledku a navštívení psychiatrie byl Lazarijo propuštěn.

V této knize se opět vyskytuje Tomšičova magičnost. Opět zde najdeme tajemné síly, které ovládají lidi. Hlavním tématem jsou lidé žijící na Istrii a jejich život. Vztah k lidem, ke zvířatům, k půdě a magii. Tomšičovi se podařilo vedle příběhů se smutnými konci napsat příběhy, ve kterých je i humor. Výrazným motivem jsou i sny, které mají postavy. Tomšič zde opět použil istrijské nářečí. Popisuje osoby jak po psychické, ale i po fyzické stránce. Také jak lidé vypadají a chovají. I zde je použito istrijské nářečí. Ani zde nenajdeme úvod a doslov. Součástí této knihy je i Óštrigéca. Ta však vyšla i jako samostatná kniha, proto jí rozebírám samostatně.

³⁹ Překlad: „Co je člověku předurčeno, to se musí stát!“ In TOMŠIČ, Marjan. *Olive in sol*. Ljubljana: Založba Lipa, 1983. s. 146.

6. Komparace s českými autory, tematizujícími region

6.1. Podkarpatská Rus v ČSR (1919 – 1939)

Začátkem ledna 1919 bylo na základě rozhodnutí dohodových mocností zahájeno obsazování rusínského území československým vojskem. Pohotově reagovala prešovská rusínská rada. Její předseda Anton Beskid předal v Praze československé vládě rozhodnutí rady o spojení Podkarpatské Rusi s Československem. Jako důkazu přání samotných Rusínů připojit se k Československu se užívalo výsledků plebiscitu amerických Rusínů a prohlášení prešovské a svaljavské rady. Hlavní teritoriální komisi mírové konference byl schválen. Mírová konference zároveň povolila obsazení rusínského území československým a rumunským vojskem vzhledem k nebezpečí, které hrozilo ze strany komunistického Maďarska. Ministr zahraničí ČSR E. Beneš předložil na mírové konferenci v Paříži návrh československé vlády ve věci rusínské autonomie. Vláda ČSR slíbila autonomii území podkarpatských Rusínů (Podkarpatské Rusi), které bude mít vlastní parlament s mocí zákonodárnou v otázkách jazykových, školských a náboženských. V čele administrativy autonomního území bude guvernér, jmenovaný prezidentem. Ministerstva budou mít zvláštní rusínské referáty, ve vládě ČSR bude rusínské území zastupovat ministr bez portfeje. Rada ministrů zahraničních věcí na pařížské mírové konferenci návrh E. Beneše schválila. Celé území bylo rozděleno na čtyři správní (župní) obvody: užhorodský, mukačevský (munkácský), berehovský (beregšázský) a marmarošský. Prezident republiky Masaryk jmenoval na návrh vlády Grigorije Žatkoviče dočasným guvernérem, Petra Ehrenfelda viceguvernérem, Františka Bláhu administrátorem civilní správy Podkarpatské Rusi. Skutečná moc v zemi byla v rukou českého úředníka, viceguvernéra Petra Ehrenfelda. Viceguvernér byl přímým nadřízeným všech civilních státních úřadů, zprostředkoval styk mezi vládou a úřady Podkarpatské Rusi a spolupodepisoval všechny guvernérovy akty.

Ve 20. – 30. letech byla zahájena rozsáhlá regulace v podkarpatských městech a městečkách s výstavbou moderních administrativních budov, škol, nemocnic, ucelených městských čtvrtí a kolonií. Projektování budov a urbanistického řešení nových městských čtvrtí se zúčastnili přední čeští architekti J. Freiwald, J. Gočár, J. Gillar, J. Fragner, F. Krupka, A. Liebscher, M. Reiner. Ve druhé polovině 20. let zároveň čeští památkáři zahájili akci na záchranu podkarpatských dřevěných kostelů, kterých se zbavovaly zbohatlé rusínské vesnice. Celá řada starobylých kostelíků byla zachráněna převezením do českých zemí. V roce 1927 ze vsi Medvedovce byla převezena troj věžatá cerkev z 18. století do Prahy (nyní v Kinského

sadech), v roce 1930 cerkev z Obavy do Nové Paky, ve stejném roce cerkev z Velké Kopani do Dobřichovic, v roce 1931 z Hlynjance do Kunčic pod Ondřejníkem, v roce 1936 z Nižného Seliště do Blanska.⁴⁰

Světová ekonomická krize těžce zasáhla ČSR, nejhorší dopad v republice ale měla na Podkarpatské Rusi. Těžce dolehla zejména na hlavní odvětví hospodářství země – těžbu, zpracování a vývoz dřeva. Za války a následné okupace maďarskými revolucionáři a rumunskými jednotkami byl rozvrácen v základech občanský život, musela proto uplynout určitá doba, než byl obnoven normální chod veřejného života. V zemi proběhlo radikální rozdělení na národně kulturní směry – rusínský, ruský, ukrajinský, maďarský, židovský. V květnu 1920 byla v Užhorodě založena společnost Prosvita ukrajinského směru. Společnost zakládala v obcích knihovny a vyvinula širokou vydavatelskou činnost. Počátkem 30. let Prosvita odhodila tzv. ruskou kamufláž a na Podkarpatské Rusi začala otevřeně, až agresivně propagovat ukrajinství v jeho nacionalistické, iredentistické formě. Jako nejslabší se – trochu paradoxně – jevil až do druhé poloviny 30. let rusínský kulturně politický směr, který negoval jak ukrajinskou, tak ruskou orientaci. Jeho příslušníci zastávali názor o svébytnosti rusínského národa, jeho odlišnosti jako od Ukrajinců, tak i od Rusů. Dlouhou dobu pražská vláda tento směr ignorovala, a navíc ho zcela bezdůvodně podezřívala z tzv. maďarónství. Na druhé straně přes veškeré nedostatky je třeba konstatovat, že právě v době první republiky podkarpatsští Rusíni prožívali své druhé národní obrození. Provinční rusko-ukrajinko-rusínský jazykový boj, zesílený příchodem ukrajinských a ruských emigrantů na Podkarpatskou Rus, znemožnil včasnou kodifikaci rusínského jazyka jako jazyka literárního. Důsledkem toho mladé literární síly neměly k dispozici vlastní nástroj. Ve své tvůrčí činnosti používaly jazyky ukrajinský a ruský v jejich školní podobě, nikoli ze živého jazykového prostředí, a i proto nedokázaly vytvořit žádné významné literární dílo. Rusínské národní obrození dosáhlo svého vyvrcholení ve výtvarném umění.⁴¹

Po přijetí mnichovského diktátu čs. vládou za předsednictví prezidenta Beneše zesílila podkarpatská autonomistická seskupení „ukrajinská“ (RUCNR) a „ruská“ (CRNR) tlak na čs. vládu, aby dosáhla okamžitého vyhlášení autonomie Podkarpatské Rusi. Na poradě u Hitlera bylo v noci ze 7. na 8. října 1938 rozhodnuto podporovat autonomní statut Slovenska a

⁴⁰ POP, Ivan. *Podkarpatská Rus*. 1. vyd. Praha: Libri, 2005. Stručná historie států, sv. č. 29. ISBN 80-727-7261-9. s. 108 – 119.

⁴¹ POP, Ivan. *Podkarpatská Rus*. 1. vyd. Praha: Libri, 2005. Stručná historie států, sv. č. 29. ISBN 80-727-7261-9. s. 121 – 126.

Podkarpatské Rusi a federalizaci Československa. Dne 2. listopadu bylo ve Vídni ukončeno německo-italské arbitrážní jednání o československo-maďarské hranici. Podle protokolu podepsaného zástupci Německa, Itálie, Maďarska a ČSR (tzv. vídeňská arbitráž) mělo Československo Maďarsku odstoupit ve dnech 5. - 10. listopadu 1938 značnou část jižních území Slovenska a Podkarpatské Rusi. Podkarpatská Rus ztratila území o rozloze 1 523 km², města Užhorod, Mukačevo, Berehovo atd. Země tak ztratila větší část svého průmyslu, většinu měst i úrodnou nížinu. Nové hranice zpřetrhaly její hlavní dopravní tepny.⁴²

6.2. Ivan Olbracht

Jméno Ivana Olbrachta dolehlo k širší čtenářské obci poprvé před Vánocemi roku 1905, kdy Literární týdeník *Zvon*, v patnáctém čísle šestého ročníku, úvodem přinesl jeho povídku *Dvě kapitoly románu*.⁴³ Ivan Olbracht se narodil dne 6. ledna 1882 v Semilech. Jedná se o českého spisovatele prozaika, publicistu, novináře a překladatele německé prózy. Ve Vídni v roce 1905 začal pracovat jako redaktor *Sociální demokracie*. Po vstupu do KSČ v roce 1921, psal pro *Rudé právo*. Jeho díla se zabývají převážně sociálními otázkami a psychikou lidí. Zemřel v Praze roku 1952.

Základním tématem Olbrachtova zájmu v 30. letech byla tehdejší Podkarpatská Rus. Podařilo se mu podat komplexní obraz Podkarpatska z hlediska historického vývoje. Olbracht se ve Vídni stýkal s ukrajinskými a ruskými studenty, kteří ho hlouběji seznámili s historickými a kulturními otázkami Zakarpatska. Olbracht přijel do Zakarpatska s úmyslem psát povídky a romány. Poznání bezměrné bídy celé země, politického a kulturního bezpráví jejích obyvatel však mění jeho původní záměr a vede ho k napsání několika reportáží. Postup literárního ztvárnění podkarpatské problematiky byl pro Olbrachta charakteristický: vedl od faktografických a úvahových reportáží k jejich epizaci a odtud pak k románu a povídkám.⁴⁴

Umělecká syntéza se projevila i v jazykové stránce, jíž Olbracht věnoval vždy maximální pozornost. S příkladnou kázní a uměřeností rozvinul své dřívější postupy ve využití různých vrstev národního jazyka a obohatil je o podněty z cizích jazyků, především ukrajinštiny a jidiš, inspiroval se řečí Vančurovou i zkušenostmi z vlastní tvorby překladatelské. Smysl pro rytmus věty, zvukomalebnost, konkrétnost pojmenování,

⁴² POP, Ivan. *Podkarpatská Rus*. 1. vyd. Praha: Libri, 2005. Stručná historie států, sv. č. 29. ISBN 80-727-7261-9. s. 138 – 140.

⁴³ PÍŠA, A. M. Portréty spisovatelů: *Ivan Olbracht*. 2. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1982. s. 5.

⁴⁴ HNÍZDO, Vlastislav. *Ivan Olbracht: Odkazy pokrokových osobností naší minulosti*. 2. vyd. Praha: Melantrich, 1982. s. 99 – 102.

zkratkovitost a dějový dynamismus jsou charakteristickými rysy Olbrachtova jazyka, jimiž výrazně přispěl k stylovému vývoji moderní české prózy.⁴⁵

6.3. Olbrachtova díla s tematikou z prostředí Podkarpatské Rusi

První Olbrachtovy zakarpatské reportáže, které vešly do knihy **Země beze jména**, jsou důkladným zmapováním terénu nejen po stránce geografické a přírodní, ale zejména zásadní analýzou politických, hospodářských a kulturních poměrů v zemi z historického a současného pohledu. Už samo označení „země beze jména“, kterého autor používá v titulu knihy, aby metaforicky zdůraznil mnohost různých názvů (Horní Uhry, Ruská Krajina, Podkarpatská Rus, Zakarpatská Rus, Zakarpatská Ukrajina, Zakarpatsko, Podkarpatsko), vyjadřuje jednu ze základních příčin sociální bídy, politického bezpráví a kulturní zaostalosti původního obyvatelstva této překrásné země.⁴⁶

Nikola Šuhaj Loupežník

Při shledávání historických tradic podkarpatského lidu ho zaujala lidová vyprávění o loupežnících, která byla výrazem touhy utištěných po spravedlnosti. Olbracht chodí po místech Nikolových pobytů a cest, zpovídá lidi, kteří ho znali, dokonale poznává atmosféru Koločavy a Vrchoviny. Nikola Šuhaj loupežník je syntéza reality a mýtu, v níž mýtus nabývá dominantní úlohy. Dokumentární fakta Šuhajova života se prolínají s legendárním ztvárněním jeho postavy v lidovém vyprávění. V románu je současně přítomna minulost, současnost i budoucnost. Vypravovaný příběh je upředen z pasáží reportážních, folklórních citací, prostého vyprávění, patetických meditací, pohádkových motivů a imaginativních vizí.⁴⁷

Hory a staletí

Knihy, která obsahuje vedle upravených textů sbírky **Země beze jména** nových šest reportáží, napsaných v roce 1934. Olbracht tu popisuje parazitismus místních notářů těžících z ngramotnosti většiny lidí, nezákonné pálení alkoholu, zaznamenává pověry a načrtává obrázek života německých usedlíků v jejich enklávě Německá Mokrá.⁴⁸

⁴⁵ HNÍZDO, Vlastislav. *Ivan Olbracht: Odkazy pokrokových osobností naší minulosti*. 2. vyd. Praha: Melantrich, 1982. s. 117.

⁴⁶ Tamtéž s. 102.

⁴⁷ Tamtéž s. 105 - 112.

⁴⁸ Tamtéž s. 112 - 113.

Golet v údolí

Zde se výlučně zabýval látkou židovskou. Tři povídky, které tuto knihu tvoří, Zázrak s Julčou, Událost v mikve, O smutných očích Hany Karadžičové, jsou spojeny jednotou času, děje i místa i některými osobami, které všemi povídkami procházejí. Děj se odehrává v Polaně (Koločava), jejíž přírodní atmosféra je tentokrát pouhou kulisou. Humorné příběhy dvou prvních povídek a vážný dramatický děj nejrozsáhlejší povídky závěrečné umožňují autorovi exponovat v plné šíři nejen vnější způsob života ortodoxních židů, ale podniknout sondu do psychologie mladých i starých a odhalit myšlení představitelů různých společenských vrstev. V anekdotickém příběhu první povídky Zázrak s Julčou zkoumá autor psychologii chudého židovského povozníka Bajnyše Zisoviče, který soustřeďuje všechno své jednání k tomu, aby obelstil pražské turisty, svou rodinu a nakonec i sama sebe v otázce výdělku, jehož největší část – stokoruna – je tabu, neboť ji ukládá na budoucí studie svého synka. Všechna trápení, odříkání, předstírání i podvádění směřuje k budoucnosti, k zajištění zítřejší existence. I komičnost druhé povídky

Událost v mikve slouží k exponování psychologických jevů. Chudý krejčí Pinches Jakubovič, jenž se blouznivě pokládá za lamet vav, jednoho z 36 židů celého světa, kteří byli tajemnou vůlí povoláni k tomu, aby odpovídali za osud veškerého židovstva, a pro toto poslání zapomínal na práci i rodinné povinnosti, neváhá udat svého přítele bédra Mojše Kahana, správce rituální lázně mikve, jenom proto, že musí dojít k jejímu obřadnému vyčištění, čímž Pinches oddálí plnění manželských povinností své smyslné ženě – neboť jakýkoli milostný styk bez předcházející rituální lázně ortodoxie zakazuje. Předestřením úvah Pinchesových i dalších postav Olbracht ukázal propastnou obludnost ortodoxního židovství a jeho neměnných zásad.

Povídka O smutných očích Hany Karadžičové, blížící se románovému tvaru, v dramatickém příběhu krásné dcerky zchudlého židovského obchodníka vyjevuje skutečnosti židovské ortodoxie nejostřeji. Hanele, jako nejmladší dceru nezbylo po otcově bankrotu ani na věno, se rozhodne v rámci chalucké sionistické organizace odejít do Palestiny. V přípravném táboře v Moravské Ostravě se zamiluje do žida bez vyznání Iva Karadžiče a rozhodne se stát jeho ženou. Nejtěžší překážkou, kterou zbývá překonat, je dosáhnout svolení Haneliných rodičů. Ti, když zjistí, že Ivo Karadžič odpadl od víry, používají všech prostředků k tomu, aby sňatku zabránili. Nejdříve sami i s pomocí představitelů židovské obce přemlouvají Karadžiče k návratu k víře (židovská obec se v tom případě zaručuje i společným věnem pro Hanele), vězní Hanu a snaží se ji terorizovat. Když se jim po všemožném jednání, nátlaku a vyhrožování, jehož se zúčastňuje celá obec, nezdaří milence rozloučit, vyvrhují

potupně Hanele ze svých řad za zpěvu pohřební písně, již se s ní loučí jako s mrtvou. Sugestivním způsobem gradovaného děje vyjádřil Olbracht reakčnost a společenskou nebezpečnost slepé víry, která produkuje fanatismus a davovou psychózu, zbavuje člověka možnosti volby a rozbíjí základní lidské vztahy. Spisovatel líčí projevy židovské ortodoxie, má však na mysli náboženství vůbec.⁴⁹

6.4. Komparace Ivana Olbrachta s Marjanem Tomšičem

Oba spisovatele spojuje téma, kterému se oba věnovali a tj. regionální. Marjan Tomšič v knihách popisuje život na Istrii, zatímco Ivan Olbracht popisuje život na Podkarpatské Rusi. Pro Marjana Tomšiče je velmi důležitá mytologie, sny a podvědomí. Ve většině jeho příběhu nalezneme sen, který ovlivnil postavy. Oba spisovatelé chodili po tamějším kraji a nechali si vyprávět příběhy. Ivana Olbrachta především zajímal mýtus o zbojníkovi Nikolu Šuhajovi, který bohatým bral a chudým dával, zato Marjan Tomšič se zaměřil mimo příběhy i na jazyk, především istrijské nářečí. Ať již některý spisovatel v knize zdůrazňuje či nezdůrazňuje chudobu kraje, o kterém píše, z knih je bída v kraji znatelná. Ivan Olbracht se oproti Marjanu Tomšičovi zaměřil ve svých reportážích na společenské poměry na Podkarpatské Rusi. Také na tamější židovskou komunitu její praktiky a tradice, o kterých napsal tři povídky v knize *Golet v údolí*. Oba spisovatelé použili magičnost ve svých knihách. Ivan Olbracht ji použil především v knize *Nikola Šuhaj Loupežník*, když mladý Nikola utekl z vojny a schovával se u ruské ženy, která míchala lektvary. Díky jednomu lektvaru se od něj kulky budou odrážet a nebude možné ho zastřelit. Když tohoto hrdinu Nikolu porovnáme s Tomšičovým Boškinem z knihy *Óštrigéca*, tak první věcí je, že Nikola Šuhaj oproti čaroději Boškinovi žil. Oba hrdiny spojuje zabití čarodějnic, ovšem v první zmíněné knize čarodějnice hraje malou roli, za to podstatnou, jelikož její lektvar učiní nesmrtelného Nikolu. Zato Boškin bojuje se Štafúrou po celou dobu vyprávění, kde ona je primárním zdrojem zla. Nikola jako nepřítele vidí chudobu a nesvobodu. Olbracht tomuto románu dal dvě roviny, legendu a reálnou část. U obou spisovatelů také hraje důležitou roli vztah lidí ke zvířatům. Ve většině případů jsou pro hrdiny zvířata to jediné, co mají a vztah mezi nimi je velmi silný.

Tak jako Tomšič do knih o „aleksandrínkách“ vnesl cizí slovní spojení a básně v arabštině, či francouzštině, Olbracht v knize *Golet v údolí* často používá hebrejská slova. Písně jsou typickou etnografickou záležitostí a najdeme i u těchto dvou spisovatelů. Tradiční

⁴⁹ Tamtéž s. 114 – 116.

lidové a náboženské písně si hrdinové zpívají jak u Tomšiče, tak u Olbrachta. S tím je spojeno i vyprávění příběhů a uctívání svátků.

Závěr

Tato práce měla zachytit obraz Istrie v románech Marjana Tomšiče. Než jsem se však dostala k jeho dílům, bylo zapotřebí, abych nastínila historii tohoto kraje. Historie Istrie je velmi bohatá a národy, které se zde usazovaly, po sobě zanechaly velké kulturní bohatství. Z tohoto důvodu jsem jednu část své práce věnovala popisování měst a jejich památek, ležících na tomto krásném poloostrově. Památky, které lákají turisty nejen z Čech, ale z celé Evropy.

Podářilo se mi zpracovat to, co spojuje tři slovinské regionální literáty. Spojuje je především čerpání z typických regionálních rysů a magický realismus, kdy jsou vyzvednuty kouzelné účinky a duševní pozadí archaického vyprávění. Příběhy propletené jak s každodenním životem, tak s mytologií představuje i Marjan Tomšič. Ve svých knihách odhaluje nevysvětlitelné jevy světa, sny a podvědomí spolu se symbolikou jazyka.

Analýzou románů jsem nahlédla do života lidí, kteří žili na Istrii. Tomšič dokonale popsal tamější život, chování lidí, sny a kouzla, která jsou pro něj typická. Postavy ve větší míře končí tragicky, ale v románech najdeme i humor. Za zajímavé považuji romány o „aleksandrínkách“, kde autor popisuje život istrijských a gorických žen pracujících v Egyptě, kam musely z důvodu bídy přesídlit, aby uživily rodiny v rodné zemi a kde pracovaly jako služebné, kojně a vychovatelky. Zaujal mě i román *Šavrinky*, kde je popisován život žen a mužů, kteří chodili po istrijských kopcích a živil se prodáváním vajec. Poválečný vývoj v Jugoslávii zpřetrhal tradici této práce. Brutalitu komunistického režimu vystihl Tomšič v knize *Zrno od frmentona. Óštrigéca* a *Olive in sol* jsou knihy, kde se projevuje magický realizmus. Romány, ve kterých se nejvíce setkáme se sny, kouzly, popisováním krajiny, lidí a jejich vztahů ke zvířatům a rodné zemi.

Ivan Olbracht a jeho knihy o Podkarpatské Rusi patří mezi významná díla regionální literatury. Podkarpatská Rus patřila k Československu pouze dvacet let, ale i tak Olbracht a jeho díla s Podkarpatskou tematikou patří do Československé regionální literatury. Tomšič a Olbracht ve svých dílech mají podobné prvky, avšak každý píše svou originální literaturu. Za společné považují především zabývání se chudým krajem, mýtus, popisování kraje, vztahy mez lidmi.

Resumé

This work should capture the image of Istria in the novels Marjana Tomsic. But before I got to the main part, it was necessary to outline the history of this region. History of Istria is very rich and peoples who settled here, a legacy of great cultural wealth. For this reason, I am one of his works devoted to describing cities and their monuments, located on the beautiful peninsula. Landmarks that attract tourists not only from the Czech Republic, but throughout Europe.

I was able to handle what unites three Slovenian regional writers. They are mainly drawing from typical regional features and magical realism, which are full magical effects and mental background archaic narrative. Stories of how intertwined with everyday life and with mythology and Marjan Tomsic. In his books reveals unexplained phenomena in the world, dreams and subconscious together with symbolic language.

Analysis of the novel, I looked into the lives of people who lived in Istria. Tomsic perfectly described the local life, behavior, dreams and magic, which are typical for him. Characters in greater ends tragically, but can also be found in the novels of humor. I find it interesting novels about "aleksandrines", where the author describes the life Istrian and Gorician women working in Egypt, where he was forced to relocate due to poverty, to support his family in his native country, where he worked as a maid, nurse and educator. I was intrigued and *Šavrinke* novel, which is described life of women and men who walked in the Istrian hills and lived by selling eggs. Postwar developments in Yugoslavia broke his tradition of this work. Communist regime brutality captured in the book Tomsic wheat from *Zrno od frmentona*. *Óštrigéca* and *Olive in sol* consider books, which is most evident magic realism. Novels in which most meet the dreams, divination, describing landscapes, people and their relationships to animals and native land.

Ivan Olbracht and his books on Ruthenia is among the most important works of regional literature. Ruthenia belonged to Czechoslovakia only twenty years old, but even so Olbracht and his work with the Carpathian theme belongs to the Czechoslovak regional literature. Tomsic and Olbracht in his works have similar features, but each writes their original literature. In particular, consider a common concern with the poor region, myth, describing the region, relations by the people.

Diplomsko delo je zajelo podobe Istre v romanih Marjana Tomšiča. Preden sem se lotila njegovih del, sem se poglobila v zgodovino te regije. Zgodovina Istre je zelo bogata in narodi, ki so se naselili na tem območju, so zapustili veliko kulturno bogastvo. Iz tega razloga sem del mojega dela posvetila opisovanju mest in njihovih spomenikov, ki se nahajajo na tem lepem polotoku. Te znamenitosti privabljajo turiste ne samo iz Češke temveč iz cele Evrope.

Bila sem sposobna izpeljati tisto, kar združuje tri slovenske regionalne pisatelje. Združuje jih predvsem črpanje iz regionalnih značilnosti in magičen realizem, kar vključuje zbrane čarobne učinke in duševna ozadja arhaičnih pripovedi. Zgodbe prepletene z življenjem in mitologijo, ki jo predstavlja Marjan Tomšič. V svojih knjigah razkriva nepojasnjene pojave sveta, sanje in podzavest skupaj s simboličnim jezikom.

Z analizo romana sem pogledala življenje ljudi, ki so živeli v Istri. Tomšič odlično opisuje lokalno življenje, vedenje, sanje in čarobnost, ki so zanj značilne teme. Večje zgodbe imajo velikokrat tragični konec, vendar pa je mogoče v romanih najti tudi humor. Zanimiv se mi zdi roman o "aleksandrakah", kjer avtor opisuje življenje istrskih in goričanskih žensk, zaposlenih v Egiptu. Tam so se morale preseliti zaradi revščine ter da bi podpirale svojo družino doma. Delale so kot čistilke, medicinske sestre in pedagoginje. Všeč mi je bil roman *Šavrinke*, kjer je opisano življenje žensk in moških, ki so hodili po istrskih hribih in živeli od prodaje jajc. Povojna dogajanja v Jugoslaviji so prekinila to tradicijo. Tomšič je opisal komunistični režim in njegovo brutalnost v knjigi *Zrno od frmentona*. *Óštrigéca* in *Olive v sol* sta knjigi, kjer je najbolj očiten magični realizem. To sta romana, v katerih se srečamo s sanjami, prerokovanjem, opisovanjem pokrajine, ljudi in njihovih odnosih do živali ter rodne dežele.

Ivan Olbracht in njegove knjige o Rutheniji so ene izmed najpomembnejših del regionalne literature. Ruthenia je pripadala Češkoslovaški le dvajset let, a kljub temu Olbracht in njegovo delo na temo Karpatov pripadata Češkoslovaški regionalni literaturi. Tomšič in Olbracht oba pišeta svojo izvorno literaturo, vendar imata nekaj skupnih značilnosti. Skupne teme so predvsem spopadanje z revščino, miti, ki opisujejo regijo in odnosi med ljudmi.

Seznam použité literatury

Seznam tištěné literatury

BAREŠ, Ladislav, Rudolf VESELÝ a Eduard GOMBÁR. *Dějiny Egypta*. Vyd. 1. Brno: NLN, 2009, 821 s. Dějiny států. ISBN 978-807-1069-713.

BENHART, František. *Jedna a jedna: kritické texty o české a slovinské literatuře (1963-1998)*. Vyd. 1. S.l.: H, 1999, 155 s. ISBN 80-860-2243-9.

DAROVEC, Darko. *Kratka zgodovina Istre*. Doplnjena izd. Koper: Annales, 2009. Annales manuel. ISBN 978-961-6328-75-3.

DRAŽAN, Jan. *Slovinsko: podrobné a přehledné informace o historii, kultuře, přírodě a turistickém zázemí Slovinska*. 1. vyd. Praha: Freytag, 2009. ISBN 978-807-3162-924.

DRAŽAN, Jan. *Chorvatsko: Istrie*. 1. vyd. Praha: Kartografie Praha, 2003, 155 s. Průvodce po zahraničí. ISBN 80-701-1757-5.

GLUŠIČ, Helga. *Slovenska pripovedna proza v drugi polovici dvajsetega stoletja*. Ljubljana: Slovenska Matica, 2002. ISBN 96-121-3092-2.

HNÍZDO, Vlastislav. *Odkazy pokrokových osobností naší minulosti: Ivan Olbracht*. 2. vyd. Praha: Melantrich, 1982.

KERMAUNER, Taras. *Blagor ubogim v duhu*. *Sodobnost*. roč. 1991, č. 4, s. 427-438. ISSN 0038-0482.

PIRJEVEC, Jože. *Italian policy toward the Slovenes from 1915 to 1994*. *Slovene studies: journal of the Society for Slovene Studies*. 1993, 1/2, č. 15, s. 63-73. ISSN 0193-1075.

PIRJEVEC, Jože a Božo REPE. *Resistance, suffering, hope: the Slovene partisan movement 1941-1945*. 1st ed. Trieste: Založništvo Tržaškega tiska, 2008, 119 p. ISBN 96-166-8102-8.

PÍŠA, A. M. *Portréty spisovatelů: Ivan Olbracht*. 2. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1982.

POGAČNIK, Jože. *Slovenska književnost*. 1. izd., 1. natis. Ljubljana: DZS, 1998. ISBN 863411936X3.

POP, Ivan. *Podkarpatská Rus*. 1. vyd. Praha: Libri, 2005, 190 s. *Stručná historie států*, sv. č. 29. ISBN 80-727-7261-9.

RYCHLÍK, Jan. *Dějiny Slovinska*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2011. 441 s. Dějiny států. ISBN 978-807-4221-316.

RYCHLÍK, Jan a Milan PERENČEVIČ. *Dějiny Chorvatska*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007. 576 s. Dějiny států. ISBN 978-807-1068-853.

SOSIČ, Alojzija Zupan. *Zavetje zgodbe: sodobni slovenski roman ob koncu stoletja*. 1. izd., 1. natis. Ljubljana: Literarno-umetniško društvo Literatura, 2003. ISBN 96-160-9848-9.

TOMŠIČ, Marjan. *Južni veter: zgodbe slovenskih Egipčank*. Ljubljana: 2000 zal., 2006, 305 p. ISBN 96-165-3317-7.

TOMŠIČ, Marjan. *Šavrinke*. Ljubljana: ČZP Kmečki glas, 1986.

TOMŠIČ, Marjan. *Olive in sol*. Ljubljana: Založba Lipa, 1983.

TOMŠIČ, Marjan. *Óstrigéca*. Ljubljana: Založba Mladika, 1991.

TOMŠIČ, Marjan. *Grenko morje: roman o aleksandrinhah*. Ljubljana: Kmečki glas, 2002. ISBN 961-203-248-3.

TOMŠIČ, Marjan. *Zrno od frmentona*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1993. ISBN 86-361-0819-5.

Seznam internetových zdrojů

Autor neveden:

Aleksandrinke: Naše none aleksandrinke. In: [online]. [cit. 2013-06-15]. Dostupné z URL: <http://www.aleksandrinke.si/aleksandrinke/zgodovina/>.

Andrija Mohorovičič: Biographical information. In: [online]. [cit. 2013-06-14]. Dostupné z URL: <https://www.e-education.psu.edu/earth520/node/1777>.

Matija Vlačič. In: [online]. [cit. 2013-06-15]. Dostupné z URL: <http://www.moljac.hr/biografije/vlacic.htm>.

Terst. In: [online]. [cit. 2013-06-15]. Dostupné z URL: <http://www.schnablova.net/www/Italie/Terst.html>.

Turistična zajednica središnje Istre: Beram. In: [online]. [cit. 2013-06-15]. Dostupné z URL: http://www.tzpazin.hr/index_eng.php?stranica=134.

Západoistrijské pobřeží: Západoistrijské ostrovy. In: [online]. [cit. 2013-06-14]. Dostupné z URL: <http://www.chorvatsko.cz/istrie/brijuni.html>.

Podle autorů:

KAJNIH, Darka Kacer. *Feri Lainšček: Biografija*. In: [online]. [cit. 2013-06-13]. Dostupné z URL: <http://www.ferilainscek.si/biografija/celotna-biografija/>.

SEDLÁČKOVÁ, Silvie. *Aktualizace slovinských hesel ve Slovníku balkánských spisovatelů (hesla Pe – Ž)*. Brno, 2012. In: [online]. [cit. 2013-06-15]. Dostupné z URL: http://is.muni.cz/th/186225/ff_b/Bc_prace_Silvie_Sedlackova_FINALNI_VERZE.doc.
Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce Mgr. et Mgr. Michal Przybylski.

REGELJA, Nataša a LEDINEK. *Šavrinka kot oseba in simbol*. In: [online]. [cit. 2013-05-21]. Dostupné z URL: http://www.etno-muzej.si/files/etnolog/pdf/0354-0316_7_rogelja_ledinek_savrinka.pdf.

MALÁČOVÁ. *Komponista Giuseppe Tartini*. In: [online]. [cit. 2013-06-11]. Dostupné z URL: http://pvh.ff.cuni.cz/exkurze05/referaty/malacova_komponista_giuseppe.pdf.

Zdroj přílohy:

Istrie: Mapa Istrie. In: [online]. [cit. 2013-06-16]. Dostupné z URL: <http://leccos.com/index.php/clanky/istrie>.

Svobodné území Terst s vyznačením zón vojenské správy: mapa. In: [online]. [cit. 2013-06-23]. Dostupné z URL: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Litorale_3.png.

Přílohy

Mapa Istrie

Istrie – zóny A a B

